SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 3
GODINA II

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28-098

BEOGRAD, UTORAK, 18 JANUAR 1949

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

PRIMERAK
3 DINARA

VEČNO ŽIVI LENJIN

Velika istoriska ličnost nije samo jedinka, ona je ovaploćenje najboljih snaga svoje epohe, žiža i transformator rukovodećih ideja, usmerivač istoriske tendencije razvitka društva napred. Ne stvaraju istoriju velike istoriske ličnosti. Ali velike istoriske ličnosti oslobađaju potencijalne snage društva koje ga kreću napred, otkrivaju im smisao delanja, upravljaju snagama koje stvaraju istoriju. A Lenjin nije bio samo velika ličnost u dotadašnjem smislu. Kroz njegovu ličnost i njegovo delo projicirala se u budućnost istoriska misija revolucionarnog proletarijata koji je na jednom delu zemlje već izmenio svet pod njegovim rukovodstvom. »Lenjin« i »Smrt« — riječi dušmani, »Lenjin« i »Život« — riječi drugari«, — pevao je Majakovski, izvlačeći iz najvećih dubina tragičnosti istorisku izvesnost o konkretnoj besmrtnosti Lenjina, o njegovom konkretnom učešću u svim akcijama za ostvarenje života dostojnog čoveka. Jer Lenjinovo delo ne samo što je ostalo za istoriju, ne samo što dalje živi i deluje na istoriju, nego ono dalje aktivno pomaže stvaranje istorije, ono i dalje rukovodi živim snagama epohe i pomaže im da rešavaju sve zadatke koje istorija postavlja.

I sama smrt Lenjinova izazvala je kao odgovor negaciju smrti. Pod utiskom nepojamnog bola, stotine hiljada vanpartijaca pohrlili su u Partiju koju je Lenjin stvorio, u koju je on uneo svoj naučni i revolucionarni genije a koja je prožeta njime. Lenjinova smrt, kroz Staljinovu zakletvu, pretvorila se u Lenjinov poziv.

Postojao je čovek s mnogo osobina običnog čoveka, dragog čoveka, omalen skroman čovek s duhom koji je otkrivao zakone i pokretao polugu istorije, intelektualni džin koji se nije izdizao na pjedestal, strateg revolucije koji je voleo muziku, ali je se u najpresudnijim momentima čuvao jer ona navodi čoveka na blagost kada upravo čovečnost zahteva nepomirljivost, čovek koji se u najtežoj ilegalnosti i pri rukovođenju presudnim revolucionarnim akcijama bavio pitanjima književnosti i umetnosti, u pauzama između revolucionarnih dekreta čitao Tolstoja i predviđao zadatke kulturne revolucije, čovek koji je osuđujući spahisko-kapitalističku klasu na smrt vodio brigu o ljudima dragocenim za budućnost, u surovim uslovima građanskog rata omogućavao rad naučnicima i umetnicima. Taj čovek je pre dvadeset i pet godina položen u grob. Pred njegovim Mauzolejem otada s poštovanjem defiluju milionske mase. No od tada do danas i u dalekoj budućnosti, u najsloženijim situacijama njegovi saveti, njegova predviđanja omogućuju rešavanje zadataka za koje on nije mogao znati, a time što je dao ključ rešenja, on je tu kao živ. Iz dana u dan sve više i konkretnije živi ono neprolazno u njemu, ono što je stvorio i kao gospodar zakona razvitka nagovestio ovaj čovek koji je, maštajući na osnovu nauke, doveo do skoka iz carstva nužnosti u carstvo slobode, do ostvaranja nove epohe u istoriji, do početka istorije čovečanstva što smenjuje klasnu preistoriju. On ne živi samo u svojim epohalnim teoretskim delima i u svojim tvorevinama — u partiji, u socijalističkoj državi, u Crvenoj armiji, u diktaturi proletarijata, u ostvarenom bratstvu naroda SSSR, u nerazrušivom savezu radnika i seljaka, u socijalističkoj kulturi, u međunarodnoj solidarnosti radničke klase i porobljenih naroda, koja ima oslonac u prvoj zemlji socijalizma, nego i u svakoj novoj revolucionarnoj akciji, u revolucionarnoj praksi međunarodnog proletarijata koja se razvija i pobeđuje na osnovu ovladavanja zakonima koje je on formulisao razvijajući dalje nauku Marksa i Engelsa, na osnovu primera i uticaja onoga što je on ostvario u saradnji sa Staljinom, na osnovu njegovih naučnih predviđanja i anticipacija.

Dvadeset pet godina u istoriji može i ne biti mnogo, a može biti i vrlo mnogo. Može se ne desiti ništa značajno, i mogu bez traga iščeznuti pojave koje su se činile velike. Za ovih dvadeset pet godina od Lenjinove smrti pokazali su se neprocenjivi plodovi Lenjinova duha i Lenjinovih dela. Pod njegovom zastavom, pod životvornim uticajem njegovog učenja, za ovih dvadeset pet godina izgrađen je u potpunosti socijalizam u Sovjetskom Savezu, izdržala je država radnika i seljaka i bratski ujedinjenih naroda najteži nalet fašističkog imperijalizma, i iz svih nepojamnih iskušenja izišla jača, dokazavši da je socijalistički poredak jači i nepokolebljiviji od ijednog drugog, — i uprkos strašnim žrtvama usled fašističkog napada, korača iz socijalizma u komunizam, u najviši oblik ljudskog društva. Pod zastavom Lenjina i vodstvom Staljina Sovjetski Savez odneo je istorisku pobedu u ratu protiv fašizma i veoma oslabio imperijalistički front, doprineo otkidanju još nekih zemalja s lanca imperijalizma, svojom moralnom i vojnom pomoći omogućio socijalistički razvitak još nekih zemalja. Dvadeset pet godina posle Lenjinove smrti, zahvaljujući Oktobarskoj revoluciji, pobedi socijalizma u Sovjetskom Savezu i pobedi nad fašizmom, veliki deo Azije bremenit je od revolucionarne borbe, a u kapitalističkim zemljama jačaju snage revolucije. Za ovih dvadeset pet godina učenje Lenjinovo o značaju revolucionarne teorije za revolucionarnu praksu, o strategiji i taktici revolucije, o nerazrešivim protivurečnostima kapitalizma i o neminovnosti rušenja imperijalizma, neprekidno se potvrđivalo i potvrđuje se dalje, gde god se principi revolucionarne teorije stvaralački primenjuju u konkretnoj revolucionarnoj praksi. Ideje socijalizma, razvijene dalje na osnovi marksizma, Lenjin je, u saradnji sa Staljinom koji je nastavio njegovo delo, učinio materijalnom snagom kroz mase koje su ih usvojile, i ostvario u jednoj zemlji. A to ostvarenje daje novu snagu tim idejama koje, postajući svojina svesnih i organizovanih masa u drugim zemljama, postaju materijalna snaga sposobna da menja svet.

Lenjin je umro pre nego što se počelo ostvarivanje prvog petogodišnjeg plana koji je on genijalno zamislio. Nastavljajući njegovo delo, Staljin je ostvario zamisli koje su tada u svetu još vrlo mnogi osporavali, protiv kojih su se borili imperijalisti, intervencionističkim vojskama, špijunima i saboterima. Danas ostvarenje socijalizma u Sovjetskom Savezu više niko ne može osporiti, danas imperijalisti mogu samo klevetati i proglašavati socijalizam opasnošću, pozivajući na krstaške pohode protiv zemlje koja stoji na čelu antiimperijalističkog fronta, fronta mira i demokratije. Očajnički hazarderi imperijalističkog fronta nastoje da u svom delokrugu svim sredstvima unište revolucionarne snage koje se bore protiv imperijalizma, protiv porobljivača i potpaljivača novog rata, no u svojoj kratkovidosti ne vide da su revolucionarne ideje, koje odgovaraju istoriskim interesima radnih masa i čovečanstva, i revolucionarna praksa, koja ostvaruje nove uslove života, neuništive, da revolucije nisu rezultat nekog tajanstvenog mešanja spolja, nego izraz istoriske nužnosti u svakoj pojedinoj zemlji. Važenje istinitih i plodotvornih principa nauke Marksa-Engelsa-Lenjina-Staljina ničim se ne može ukinuti, jer se ti principi koji omogućuju upravljanje zbivanjem zasnivaju na naučno spoznanim zakonima razvitka i odgovaraju interesima trudbenika svake zemlje i svih zemalja sveta.

Dvadeset pet godina borio se Lenjin za pobedu revolucionarne teorije i stvaranje partije novoga tipa, protiv spahisko-kapitalističkog poretka i protiv lažnih pretstavnika proletarijata, za pobedu proletarijata na čelu potlačenih masa, za razbijanje aparata klasne države i stvaranje nove države, za odbranu nove države od intervencionista i domaće kontrarevolucije. Njegovo učenje, koje je genijalno razvilo dalje nauku Marksa i Engelsa, pokazalo se nepobedivim, i u međunarodnim razmerima uvek delotvornim. Marksu i Engelsu nije bilo dano da svoje učenje potvrde pobedom u revolucionarnoj praksi. Njihovo učenje postalo je svojina međunarodnog proletarijata. Lenjin ga je, u uslovima imperijalizma, razvio dalje, pripremajući se za neminovnu i neposrednu revolucionarnu praksu. Iz njegovih teoretskih radova bije dah pretstojece akcije, za koju se treba potpuno naoružati, vladajući kako proračunljivim tako neproračunjivim faktorima. U njegovoj glavi proleterska revolucija dobila je svoje linije i smernice, svoj sadržaj. Majstor revolucije, koji je vladao zakonima i stihijama, uopštavanjem iskustva i predviđanjem budućega, doveo je do pobede revolucionarnu teoriju, koja je postala svojina međunarodnog proletarijata. A pobede izvojevane pod njegovom zastavom i pod vodstvom Staljina daju nove potencije snazi revolucionarne nauke i revolucionarnoj borbi svih naroda u svetu. Prvi put u istoriji, svest se ne samo podudarala s razvojnim tendencijama društva nego ih je prestigla i upravljala njima. Prvi put u istoriji, u društvenoj praksi pobedila je nauka ovaploćena u organizovanim masama. Ta prva pobeda, koja otvara niz daljih pobeda, bila je na sreću čovečanstva i otvorila je novu epohu.

Zato u istoriji čovečanstva nema veće ličnosti od Lenjina, u kome su se ovaplotila naučna vidovitost, istoriska nužnost i snaga onih masa u koje je on toliko verovao i kojima je umeo da upravlja.

Lenjin je prisutan svugde gde se vodi borba protiv klasnog nasilja, nacionalnog porobljavanja i kulturnog mračnjaštva, svugde gde se kroz revolucionarnu borbu stvara novo društvo i nova kultura. On je bio prisutan u našem oslobodilačkom ratu i našoj Narodnoj revoluciji, on je prisutan u našoj borbi za izgradnju socijalizma. Učenje Lenjina i Staljina nadahnjuje nas i vodi, ono je u nama, i mi treba što više da ga usvajamo, da se prožimamo njime, njegovim duhom.

J. P.

PARTISKA ORGANIZACIJA I PARTISKA LITERATURA

Novi uslovi socijal-demokratskog rada, koji su stvoreni u Rusiji posle oktobarske revolucije.*) stavili su na dnevni red pitanje partiske literature. Razlika između ilegalne i legalne štampe, to žalosno nasleđe iz epohe feudalne, samodržavne Rusije, počinje da iščezava. Ali ono još nije izumrlo, ni izdaleka nije Licemerna vlada našeg ministra pretsednika još vrši takva nasilja da se »Izveštaji Sovjeta radničkih deputata« štampaju »ilegalno«, međutim glupi pokušaji vlade da »zabrani« ono što nije kadra da spreči, ne vode ničem drugom sem sramoti za nju, sem novim moralnim udarcima po njoj.

Dok je postojala razlika između ilegalne i legalne štampe, pitanje partiske i nepartiske štampe rešavalo se krajnje prosto i krajnje pogrešno, nakaradno. Sva ilegalna štampa bila je partiska, nju su izdavale organizacije i vodile grupe koje su na ovaj ili onaj način bile povezane s grupama partiskih radnika aktivista. Sva legalna štampa bila je nepartiska, — zato što je bilo zabranjeno pripadati partiji, — ali je »naginjala« ovoj ili onoj partiji. Neizbežni su bili nakaradni savezi, nenormalne »simbioze«, lažne kamuflaže; s nedorečenošću nametanom silom prilika ljudima koji su želeli da izraze partiske poglede, mešala se ograničenost ili kukavičluk misli onih koji tim pogledima nisu bili dorasli, koji u stvari nisu bili partiski ljudi.

Prokleto doba ezopovskih govora, književnog lakejstva, ropskog jezika, idejnog feudalizma! Proletarijat je učinio kraj toj ogavnosti, od koje se gušilo sve što je živo i sveže u Rusiji. Ali proletarijat je zasada izvojevao tek polovinu slobode za Rusiju.

Revolucija još nije završena. Ako carizam više nema snage da pobedi revoluciju, ni revolucija **još nema** snage da pobedi carizam. I mi živimo u takvo doba kada se svuda i na svemu ogleda taj protivprirodni spreg otvorene, poštene, neposredne i dosledne partijnosti s potajnom, prikrivenom, »diplomatskom«, spretnom »legalnošću«. Taj protivprirodni spreg ogleda se i na našem listu: ma koliko g. Gučkov pravio dosetke na račun neke socijaldemokratske tiranije, koja zabranjuje štampanje liberalno-buržoaskih, umerenih listova, ipak činjenica ostaje činjenica, — centralni organ Ruske socijal-demokratske radničke partije, »Proleter«, ipak ostaje s one strane granice **samodržavno-policiske** Rusije.

Bilo kako bilo, tek polovina revolucije primorava sve nas da odmah prionemo oko ponovnog sređivanja te stvari. Literatura može sada, čak »legalno«, da bude za 9/10 partiska. Literatura mora postati partiska. Nasuprot buržoaskim običajima, nasuprot buržoaskoj profiterskoj, špekulantskoj štampi, nasuprot buržoaskom književnom karijerizmu i individualizmu, »gospodskom anarhizmu« i trci za bogaćenjem, — socijalistički proletarijat mora istaći princip **partiske literature**, razviti taj princip i sprovesti ga u život u što je moguće potpunijem i celovitijem obliku.

A u čemu se sastoji taj princip partiske literature? Ne samo u tome što za socijalistički proletarijat literatura ne može biti sredstvo bogaćenja pojedinaca ili grupa, nego ona uopšte ne može biti individualna stvar, nezavisna od opšteproleterske stvari. Dole vanpartiski literati! Dole literati nadljudi! Literatura mora postati **deo** opšteproleterske stvari, »točkić i šrafčić« jednog jedinstvenog, velikog socijal-demokratskog mehanizma, koji stavlja u pokret čitava svesna avangarda čitave radničke klase. Literatura mora postati sastavni deo organizovanog planskog, udruženog socijal-demokratskog partiskog rada.

»Svako poređenje hramlje«, veli nemačka poslovica. Hramlje i moje poređenje literature sa šrafčićem, živog kretanja s mehanizmom. Naći će se, čak verovatno, neki histerični intelektualci koji će dići dreku zbog takvog poređenja, koje snižava, umrtvljuje, »birokratizuje« slobodnu idejnu borbu, slobodu kritike, slobodu književnog stvaranja itd. itd. U stvari takva dreka bila bi samo izraz buržoasko-intelektualističkog individualizma. Nema zbora, literatura je najmanje podložna mehaničkom izjednačavanju, nivelisanju, vladavini većine nad manjinom. Nema zbora, u toj stvari bezuslovno je potrebno obezbediti veću slobodu ličnoj inicijativi, individualnim sklonostima, slobodi misli i fantaziji, obliku i sadržini. Sve je to neosporno, ali sve to samo dokazuje da književni deo partiske stvari proletarijata ne može biti šablonski identifikovan s drugim delovima partiske stvari proletarijata. Sve to nimalo ne demantuje onu buržoaziji i buržoaskoj demokratiji toliko tuđu i čudnu postavku da literatura mora neizostavno i obavezno postati deo socijal-demokratskog partiskog rada, nerazdvojno povezan s ostalim delovima toga rada. Listovi moraju postati organi raznih partiskih organizacija. Literati moraju neizostavno ući u partiske organizacije. Izdavačka preduzeća i skladišta, knjižare i čitaonice, biblioteke i razni oblici trgovine knjigama — sve to mora postati partisko, i o svemu se mora polagati račun. Čitav taj rad mora nadgledati organizovani socijalistički proletarijat, mora ga kontrolisati, mora u čitav taj rad, bez ijednog izuzetka, unositi živu struju žive proleterske stvari, oduzimajući na taj način svaku podlogu starinskom, poluoblomovskom polušpekulantskom ruskom principu: pisac pomalo piše, a čitalac pomalo čita.

Mi, razume se, nećemo da tvrdimo da se taj preobražaj literature, uprljane od azijatske cenzure i evropske buržoazije, može ostvariti odjednom. Mi smo daleko od pomisli da propovedamo nekakav jednoobrazan sistem ili rešenje zadatka putem nekolikih odluka. Ne, o shematizmu u toj oblasti najmanje može biti govora. Stvar je u tome da čitava naša partija, da čitav svesni socijal-demokratski proletarijat u celoj Rusiji treba da shvati taj novi zadatak, da ga jasno postavi i da svuda i na svakom mestu pristupi njegovom rešavanju. Oslobodivši se iz kandži feudalne cenzure, mi ne želimo da padnemo i nećemo pasti u kandže buržoasko-špekulantskih književnih odnosa. Mi želimo da stvorimo i mi ćemo stvoriti slobodnu štampu, i to ne samo u smislu slobode od policije, nego i u smislu slobode od kapitala, slobode od karijerizma; — šta više: i u smislu slobode od buržoasko-anarhističkog individualizma.

Ove poslednje reči izgledaće kao paradoks ili kao potsmevanje čitaocu. Šta! povikaće, verovatno, kakav intelektualac — strasni pristalica slobode. Šta! Vi hoćete da se potčini kolektivnosti tako fina individualna stvar kao što je književno stvaranje! Vi hoćete da radnici većinom glasova rešavaju pitanja nauke, filozofije, estetike! Vi negirate apsulutnu slobodu apsolutnoindividualnog idejnog stvaranja!

— Umirite se, gospodo! Prvo, reč je **o partiskoj literaturi i o njenu potčinjavanju partiskoj kontroli.** Svako je slobodan da piše i da govori sve što mu je volja, bez i najmanjih ograničavanja. Ali, svaka slobodna organizacija (pa prema tome i partija) slobodna je takođe da istera iz svojih redova takve članove koji iskorišćavaju partisku firmu za propovedanje antipartiskih pogleda. Sloboda reči i štampe mora biti potpuna. Ali i sloboda udruživanja mora biti potpuna. Ja sam dužan da ti, u ime slobode reči, dam puno pravo da vičeš, lažeš i pišeš što god hoćeš. Ali ti si dužan da meni, u ime slobode udruživanja, ostaviš pravo da sklapam ili raskidam udruženje s ljudima koji govore to i to. Partija je dobrovoljna organizacija koja bi se neminovno raspala, najpre idejno, a zatim i materijalno, kada se ne bi čistila od članova koji propovedaju antipartiske poglede. A za određivanje granice između onoga što je partisko i onoga što je antipartisko služi partiski program, služe taktičke rezolucije partije i njen statut, služi, naposletku, čitavo iskustvo međunarodne socijal-demokratije, međunarodnih dobrovoljnih organizacija proletarijata, koji je u svoje partije stalno uključivao pojedine elemente ili struje — ne sasvim dosledne, ne sasvim čisto marksističke, ne sasvim pravilne, ali koji je isto tako stalno preduzimao i periodična »čišćenja« svojih partija. Tako će biti i kod nas, gospodo pristalice buržoaske »slobodne kritike«, unutar partije: sada partija kod nas postaje odjednom masovna, sada mi preživljavamo nagao prelaz ka javnoj organizaciji, sada će u naše redove neminovno ući mnogi nedosledni (s marksističkog gledišta) ljudi, možda čak i neki hrišćani, možda čak i neki mistici. Mi imamo jake želuce, mi smo marksisti tvrdi kao kamen. Mi ćemo svariti te nedosledne ljude. Sloboda misli i sloboda kritike unutar partije nikada nas neće naterati da zaboravimo na slobodu grupisanja ljudi u slobodne organizacije koje se nazivaju partijama.

Drugo, gospodo buržoaski individualisti, moramo vam reći da su vaše priče o apsolutnoj slobodi golo licemerstvo. U društvu koje je zasnovano na vlasti novca, u društvu u kome žive u bedi mase trudbenika i lenstvuju šačice bogataša — ne može biti realne i istinske »slobode«. Jeste li slobodni vi od svoga buržoaskog izdavača, gospodine književniče od svoje buržoaske publike, koja traži od vas pornografiju u okvirima i slikama, prostituciju u vidu »dodatka« uz »svetu« pozorišnu umetnost? Ta apsolutna sloboda je buržoaska ili anarhistička fraza (jer, kao pogled na svet, anarhizam je naopako izvrnuta buržoaznost) Živeti u društvu i biti slobodan od društva nije moguće. Sloboda buržoaskog književnika, umetnika, glumice jeste samo maskirana zavisnost (ili zavisnost koju licemerno žele da maskiraju) od kese s novcem, od podmićivanja, od izdržavanja.

I mi, socijalisti, demaskiramo tu licemernost, skidamo lažne etikete, — ne radi toga da bismo dobili besklasnu literaturu i umetnost (to će biti moguće samo u socijalističkom vanklasnom društvu), nego radi toga da bismo licemerno slobodnoj, a u stvari povezanoj s buržoazijom literaturi suprostavili stvarno slobodnu, **otvoreno** povezanu s proletarijatom literaturu.

To će biti slobodna literatura, jer će ideja socijalizma i simpatija prema trudbenicima, a ne koristoljublje i karijera, privlačiti sve nove i nove snage u njene redove. To će biti slobodna literatura, jer neće služiti ni presićenoj junakinji ni »gornjoj desetine hiljada« onih koji se dosađuju i guše od sala, već milionima i desetinama miliona trudbenika, koji čine cvet naše zemlje, njenu snagu, njenu budućnost. To će biti slobodna literatura, koja oplođuje poslednju reč revolucionarne misli čovečanstva iskustvom i živim radom socijalističkog proletarijata, koja stvara stalno uzajamno delovanje između iskustva prošlosti (naučni socijalizam, koji je dovršio razvitak socijalizma od njegovih primitivnih, utopističkih oblika) i iskustva sadašnjosti (sadašnja borba drugova radnika).

Dakle, na posao, drugovi! Pred nama je težak i nov, ali veliki i zahvalan zadatak — organizovati opsežan, raznostran, raznovrstan književni rad u tesnoj i nerazdvojnoj vezi sa socijal-demokratskim radničkim pokretom. Sva socijal-demokratska literatura mora postati partiska. Svi listovi, časopisi, izdavačka preduzeća itd. moraju smesta pristupiti radu oko reorganizacije, oko pripremanja takvog stanja da oni u potpunosti budu uklopljeni na ovim ili onim principima u ove ili one partiske organizacije. Tek onda će »socijal-demokratska« literatura postati stvarno takva, tek onda će moći da ispuni svoju dužnost tek onda će moći da se i u okviru buržoaskog društva iščupa iz ropstva pod buržoazijom i da se stopi s pokretom stvarno napredne i do kraja revolucionarne klase.

(1905) **Lenjin, Dela, IV izdanje, tom X, str. 26-31.**

---

* To jest 1905 godine. — Prev.

Zaključci Plenuma uprave Saveza književnika Jugoslavije

Na plenumu uprave Saveza književnika Jugoslavije doneti su sledeći zaključci:

I

Plenum uprave Saveza književnika Jugoslavije, održan 9 i 10 januara 1949 u Beogradu, konstatovao je da su od poslednjeg sastanka plenuma narodi Jugoslavije u toku 1948 prešli značajnu razvojnu etapu posleratnog perioda izgradnje ekonomskih, političkih i kulturnih osnova socijalističkog poretka u zemlji. Narodi Jugoslavije čvrsto stoje u taboru zemalja socijalizma i narodne demokratije, vodeći doslednu antiimperijalističku politiku. Pored svih nepravičnih i klevetničkih napada koje naša zemlja doživljava od strane zamalja narodnih demokratija u toku poslednjih šest meseci, narodi Jugoslavije produžili su pod rukovodstvom Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije sa drugom Titom na čelu, herojsko delo izgradnje socijalizma. Upravo u danima kad je zasedao plenum objavljeni su podaci o izvršenju i premašenju Petogodišnjeg plana na kraju njegove druge godine, podaci koji su gordošću ispunili srca svih naših ljudi.

Osuđujući klevetničku kampanju protiv naše zemlje, zasnovanu na Rezoluciji Informbiroa, plenum poziva sve književnike Jugoslavije da se istinskim i duboko-umetničkim prikazivanjem naše Narodne revolucije i socijalističke izgradnje, uključe još snažnije u život naših narodnih masa i tako dadu našim radnim ljudima nove potsticaje, pomognu i ubrzaju njihovo socijalističko vaspitanje. Plenum veruje da će pisci Jugoslavije dublje zahvatiti našu stvarnost, dati dela po svojoj idejnosti i umetničkoj snazi dostojna naše epohe, dostojna napora koje danas čine milioni trudbenika Jugoslavije, predvođeni našom slavnom Partijom i drugom Titom.

II

Pregledajući rad uprave Saveza i rad uprava svih republičkih udruženja za protekli period, plenum uprave Saveza književnika Jugoslavije kritički se osvrnuo na nedostatke i greške i konstatovao pozitivne rezultate.

U vezi sa opštim razvitkom naše zemlje od Prvog kongresa književnika Jugoslavije, održanog 1946 ukazala se potreba da se izvrše izvesne izmene Statuta Saveza što je plenum prihvatio. Isto tako, s obzirom na neaktivnost nekih pisaca i pojavu novih snaga na književnom polju, plenum je stavio u dužnost republičkim udruženjima da uzmu u pretres pitanje revizije članstva.

Plenum je istakao potrebu da se naročita pažnja posveti radu s mladim piscima i podizanju i jačanju književne kritike.

Plenum je konstatovao da su u toku 1948 godine postignuti znatni uspesi na prevođenju dela Jugoslovenskih pisaca među republikama i da su se slovenački književnici naročito založili u tom pravcu

U svrhu što jačeg povezivanja svih jugoslovenskih književnika, plenum je odlučio:

1) da se pojača saradnja književnika iz svih republika u »Književnim novinama«, organu Saveza književnika Jugoslavije. Plenum je izabrao pretstavnike redakcije u svim republičkim centrima, koji će obezbediti saradnju što šireg kruga pisaca i kulturnih radnika;

2) da se u 1949 izda prvi almanah Saveza književnika Jugoslavije. Upravi Saveza stavljeno je u dužnost da obrazuje redakciju ovog almanaha:

3) da se produži kontakt s čitalačkim masama u formi književnih čitanja, gostovanja, predavanja i dr., s tim da se ovaj posao radi s više plana, da se podigne kvalitet ovog rada, a naročito da se obrati pažnja na što jaču saradnju pisaca iz raznih republika, potrebno je stvarati i grupe pisaca koji će imati opštejugoslovenski karakter;

4) da se redakcije republičkih časopisa što jače povežu u svrhu međusobne izmene rukopisa.

5) da udruženja pisaca dobiju veći uvid u rad izdavačkih preduzeća naročito zbog izbegavanja suvišnog paralelizma u poslu. (Na primer dvostruko prevođenje istog dela u Beogradu i Zagrebu, ili čak pojava dva prevoda istog dela u jednom centru).

III

Plenum je pretresao projekat Uredbe o penzionom osiguranju književnika, kompozitora i likovnih umetnika, koji je podnela uprava Saveza. Savezna vlada dala je principijelni pristanak za donošenje takve uredbe i uzela je u razmatranje.

IV

Plenum poziva književnike Jugoslavije da neumorno i sistematski rade na podizanju svog teoretskog nivoa, i da svoja dela prožimaju socijalističkom idejnošću i partijnošću, da neprestano jačaju svoje veze sa narodnim masama.

Iz tih razloga odlučeno je da se plenumi povremeno sazivaju radi tretiranja opšteteoretskih književnih pitanja.

RAZGOVOR MAO CE TUNGA S KINESKIM KNJIŽEVNICIMA

II.

Pošto smo rešili pitanje »za koga« pišemo, nastavio je Mao Ce Tung, postavlja se sada drugo pitanje: Kakve metode treba da prihvatimo? Treba li da podignemo standard ili da proširimo naš delokrug, kako to kažu naši drugovi.

Neki naši drugovi ozbiljno su zanemarili rad na proširenju delokruga. Oni su odveć podvlačili značaj uzdizanja književnog standarda. Neophodnost podizanja standarda potrebno je naglasiti, ali je pogrešno suviše ga naglašavati. Ako problem o kojem smo maločas diskutovali nije bio pravilno rešen, moraće se pojaviti i u ovom problemu; ako mi ne znamo ko sačinjava našu čitalačku publiku, nećemo imati ni pravilan kriterijum za rešavanje problema uzdizanja našeg kvalitativnog standarda i proširenja delokruga, nećemo naći pravilan odnos između ova dva problema. Pošto je naša književnost namenjena u osnovi radnicima, seljacima i vojnicima, proširenje našeg delokruga znači povećanje naše čitalačke publike među njima; a podizanje našeg standarda znači podizanje njihovog standarda. Da bismo postigli oba ova cilja moramo na prvom mestu ozbiljno učiti od radnika, seljaka i vojnika, pošto se u proširivanju našeg delokruga možemo poslužiti samo onim što njima odgovara. Podizanje standarda znači podizati ga sa njihovog sadašnjeg primitivnog standarda, i to ne na standard feudalne, buržoaske ili malograđanske klase, već ga moramo podizati zajedno sa linijom njihovog razvoja.

Kojim izvornim materijalom treba da se poslužimo? Sva književna dela bez obzira na kakvoj ideologiji počivaju, proizvod su izvesnog umetničkog rada kojim je uobličen u delo materijal iz života ljudi onako kako je odražen u ljudskom mozgu. Delatnost ljudskog života je bogati rudnik iz koga pisci i umetnici crpe. To su još sve veoma sirove stvari, ali i veoma žive, bogate i osnovne. To je jedini materijal iz prve ruke. Književnost iz prošlosti i stranih zemalja može se takođe nazvati izvornim materijalom, ali je on iz druge ruke. Ako se takvom materijalu da prednost nad materijalom iz prve ruke, onda se ustvari uprežu kola ispred volova. Kada se služimo takvim materijalom kritički se moramo odnositi prema njemu. Moramo ga proučiti, a moramo se i učiti na njemu, to jest, moramo naučiti tehniku kojom su ti pisci preneli životna iskustva svoga vremena i svoje sredine u književnost, koja stoji opet u saglasnosti sa njihovom ideologijom. Međutim, učiti od njih ne znači preuzeti njihovu tehniku u celini. Ropsko podražavanje značilo bi najveći stepen degeneracije. Bilo bi to neki knjiški rad, a on je štetan u filozofiji, u vojnoj političkoj i ekonomskoj nauci, kao i u književnosti i u umetnosti. Revolucionarni i zaista stvaralački pisci i umetnici Kine moraju da pođu od mase, moraju da odu i da žive među radnicima, seljacima i vojnicima; moraju da posvete svu svoju pažnju njima. Dugo moraju da žive među njima, da učestvuju u njihovim vatrenim bitkama, da ih posmatraju, da pokušavaju da ih razumeju, da ih proučavaju, da analiziraju razne ličnosti, različite društvene klase, društvene grupe, razne forme života i borbe, jer se tu nalazi istinski, ogromni i nepresušivi izvor žive književnosti. I samo posle takvog proučavanja moći ćete crpeti svoju građu koju ćete izatkati u svoja dela.

Zadatak pisaca ili umetnika sastoji se u tome da svakidašnja iskustva ostave u organizovan i sistematski oblik, da najvažnije momente istaknu da okarakterišu ličnosti i da sve to sklope u književno ili umetničko delo. Takva književnost ili umetnost može da potstakne ljude na delo, da ih probudi, da ih nagna da se ujedine i da se dignu na borbu za poboljšanje svoga položaja. Ako postoji samo književnost koja preslikava prirodu a ne i književnost s elementima koje je pisac stvaralački uneo u delo, tada književnost ne bi mogla izvršiti svoj zadatak i mnogo bi nam više vremena trebalo da postignemo cilj, ako bismo ga uopšte mogli i postići.

Sada, kada se radnici, seljaci i vojnici — nepismeni, bez znanja i nekulturni, jer su toliko dugo bili potčinjeni feudalnoj ili buržoaskoj vladajućoj klasi — nalaze u borbi na život ili smrt sa neprijateljem koji im ne daje predaha, oni hitno zahtevaju neku vrstu lako shvatljive literature ili umetnosti koja će ih uvesti u kulturni život tako da će im se poverenje ojačati, borbeno oduševljenje uzdignuti na viši stepen, jedinstvo učvrstiti, što će im pomoći da nastave borbu protiv neprijatelja sa jedinstvenom voljom i svešću. Naš prvi zadatak sastoji se u tome da dobijemo što širu čitalačku publiku pre nego što pokušamo da poboljšamo standard, ali između ova dva pojma nema krute granice. Narod traži pristupačnu literaturu i umetnost, a takođe traži da se njegov kulturni standard diže iz meseca u mesec, i iz godine u godinu. Takvo poboljšanje u kulturnom standardu zavisi od ranijeg proširenog kulturnog znanja — ono ne počinje tek tako, ni iz čega — a istovremeno omogućava i stvaranje kriterijuma za rad na proširenju našeg delokruga.

Dakle, da sumiramo: možemo reći da se osnovni materijal umetnosti i književnosti vadi iz života ljudi. Pošto taj materijal prerade revolucionarni pisci, on postaje narodna umetnost i književnost jedne određene ideologije. Jedan deo ovog materijala uzdiže se iznad nivoa narodne umetnosti i narodne književnosti i služi ljudima na višem kulturnom nivou, na prvom mestu kadrovima. To je narodna umetnost i književnost na višem stupnju. Bez obzira na to da li je naša umetnost i književnost na višem ili nižem stupnju, a niži stupanj ne znači gori ukus, — ona je namenjena narodnim masama. Na prvom mestu ona je namenjena radnicima, seljacima i vojnicima.

Samo ako uzmognete da izrazite ljudska osećanja moći ćete vaspitavati narod. I samo učeći od naroda, moći ćete mu postati učitelj. Ako se pak vi osećate kao gospodar nad narodom, nekom vrstom aristokrate koji sedi na glavama ovih »podređenih ljudi«, narod vas ne treba ma koliko vi bili talentovani ili obdareni. Za takve ljude nema budućnosti.

III

Pošto smo došli do zaključka da su naša umetnost i književnost namenjeni narodnim masama, da pređemo sada na diskusiju o jednom unutarpartiskom problemu, odnosno da prodiskutujemo o odnosu između umetnosti i književnosti i partiskog rada kao celine. Mogli bismo se pozabaviti još jednim spoljnim problemom tj. odnosom između partiske umetnosti i književnosti i nepartiske umetnosti i književnosti. Što zaseže u problem ujedinjenog fronta pisaca i umetnika.

Rasmotrimo prvo pitanje. Svi oblici kulture, umetnosti i književnosti pripadaju danas određenim društvenim klasama, određenim strankama, što znači da slede izvesne političke pravce. Umetnost kao »čista« nezavisna umetnost, umetnost koja se izdiže iznad društvene klase, koja stoji pokraj ili nezavisno od politike, prosto naprosto ne postoji. Pošto je umetnost neminovno podređena klasnim ili partiskim interesima u društvu u kome postoje klase. Ona je takođe podređena i političkim zahtevima one klase ili partije koja ima da odigra specifičnu revolucionarnu ulogu u toku jedne etape revolucije. Ako se udaljite od ovog principa, udaljavate se od potreba narodnih masa; a ako mu se suprotstavite, skliznućete u dualizam ili pluralizam i verovatno ćete prihvatiti ona gledišta koja je zastupao Trocki.

Dalje, postavlja se pitanje kako da stvorimo front pisaca i umetnika. Ako umetnost i književnost, kao što smo rekli, moraju biti podređeni politici, prvi zadatak naših partiskih pisaca i umetnika jeste da ostvare ujedinjeni front sa **svima** ostalim umetnicima i piscima po pitanju otpora protiv Japanaca, pošto je danas u kineskoj politici od prvorazredne važnosti naš rat protiv Japana. Zatim dolazi stvaranje ujedinjenog fronta po pitanju demokratije, a pošto ima pisaca i umetnika koji nas ne bi poduprli po ovom pitanju, ovaj front bi bio manji. Potom bi trebalo stvoriti jedinstven front po izvesnim specijalnim pitanjima, kao recimo po pitanju načina pisanja. Mi zastupamo socijalistički realizam. I tu nas neki umetnici i pisci ne bi podržali, tako bi ovaj front bio još uži po svome obimu.

Od raznih borbenih snaga ujedinjenih u ovom frontu malograđanski pisci i umetnici spadaju među najvažnije. Zato je i naša dužnost, da im pomognemo da savladaju svoje nedostatke i da ih pridobijemo na stranu radnika, seljaka i vojnika, od naročite važnosti.

IV

Glavni metod borbe na književnom i umetničkom polju jeste književna i umetnička kritika. Ova kritika pretstavlja vrlo složen problem i zahteva mnogo i naročito proučavanje. Želeo bih ovde da govorim samo o jednom od osnovnih problema u vezi sa kriterijumom koji treba primeniti u kritici, a hteo bih i da kažem svoje mišljenje po jednom ili dva manja problema, a i o nekim nepravilnim shvatanjima nekih naših drugova.

Postoje dva kriterijuma u umetničkoj i književnoj kritici; jedan je političkog a drugi je tehničkog karaktera. S političkog stanovišta sve što vodi nacionalnoj solidarnosti, sve što sprečava klizanje unazad, što pomaže napretku — dobro je. Sektaštvu u našoj umetničkoj i književnoj kritici nema mesta. U velikom, antijapanskom ujedinjenom frontu moramo trpeti književna i umetnička dela raznih boja i stremljenja. Ali moramo i nepokolebljivo stajati na našim principima i na našem stanovištu: sve što je protivnarodno, protiv nauke, protiv interesa mase i antikomunističko, mora biti podrvgnuto nemilosrdnoj kritici. U oblasti tehnike sve što pretstavlja viši stepen umetnosti, što sadrži više elemenata lepote — dobro je; i uvek je bolje od onoga što ima manji stepen umetnosti, što je slabije napravljeno. Kritikujući moramo ostaviti mesta za slobodno takmičenje raznih škola umetničkog stvaranja, i naša kritika mora biti pravedna i u saglasnosti sa određenim umetničkim kriterijumom.

Kakav je odnos između ove dve vrste kriterijuma, između političkog i umetničkog? Politika nije isto što i umetnost, jedna opšta društvena filozofija ne može da zameni naučnu raspravu o estetici. Isto tako kao što tvrdimo da ne postoji apstraktan i nepromenjiv politički standard, tako isto tvrdimo da ne postoji ni apstraktan i nepromenjiv umetnički standard. Svako klasno društvo. i svaka klasa u takvom društvu ima svoj posebni, svojstveni politički i umetnički standard. Buržoaska klasa nikada ne bi prihvatila dela proleterske književnosti i umetnosti ma koliko da su visok stepen umetnosti ova dela dostigla. Proleterska klasa mora odbaciti reakcionarne političke ideje umetničkih i književnih dela buržoaske klase i, nastojeći samo da se uči onome što je tehnički dobro. mora se kritički odnositi prema ovim delima.

Protivrečnost između reakcionarnog i umetničkog sadržaja i umetničke forme obična je pojava u umetničkim i književnim delima izrabljivačke klase u fazi njenog opadanja. Nama je potrebno jedinstvo politike i umetnosti, sadržine i forme. Mi smo protiv tendencije da se sadržaj odveć naglasi a forma potpuno zanemari, jer to odvodi umetnost i književnost u nešto što bi se moglo nazvati političkim plakatom. Dakle, moramo voditi dvostruku borbu na umetničkom i književnom frontu .

V.

Činjenica da ovakvi problemi još uvek ometaju rad umetnika i književnika ovde, u Japanu, svedoči da su mnogi naši drugovi još puni idealističkih shvatanja, importiranog znanja iz udžbenika, puni nejasnih ideja; svedoče da oni zaobilaze činjenice i da su odvojeni od narodnih masa. Mnogi su formalno pristupili Partiji ali se ne nalaze sasvim u Partiji — u nekim slučajevima nalaze se po psihologiji sasvim van Partije. Ovi pisci još uvek nose u svojim glavama mnoge neprijatne ostatke izrabljivačke klase. Ne znaju oni ustvari šta je proleterska klasa, komunizam, Komunistička partija. Kažu: »Pa šta je to, proleterska ideologija. Sitnica! Dobro, ali nije ni malo lako ovladati tom »sitnicom«. Neki neće shvatiti do kraja svog života šta znači biti komunista. Najbolje što mogu da učine bilo bi da iziđu iz Partije. Iako je velika većina ljudi u našem taboru iskrena i zaista revolucionarna, da bismo poboljšali i ubrzali revolucionarni pokret moramo pojačati disciplinu na ideološkom polju i na polju organizacije; moramo razviti borbu proleterske ideologije protiv neproleterskih ideologija. Ljudi malograđanskog porekla pokušavaju da proture svoje »teorije«, zahtevajući od drugih da preurede Partiju i svet u skladu sa njihovim intelektualnim kalupom. Pod takvim okolnostima dužnost nam je da im kažemo: »Drugovi, vaše omiljene teorije prosto naprosto ne vrede ništa. Radnička klasa i narodne mase neće poći za vama. Kad bismo pošli za vama, na kraju krajeva bismo došli do istih rezultata kao kada bismo pošli za spahijama i kapitalistim, a to bi dovelo do rasparčavanja i naše Partije, naše zemlje i nas samih. Jedini način da se preobrazi Partija, jeste da se preobrazi svet u saglasnosti sa ideologijom radničke klase i ideologijom boraca radničke klase, koji se nalaze u prvim redovima.

Pošto se moramo povezati sa novim masama, moramo i da rešimo problem pravilnog odnosa između pojedinaca i masa. Dve rečenice iz pesme Lu Šina neka nam posluže kao parola.

> Kada hiljadu siledžija prstom ukažu na mene,
> Pogledajući ih samo izazivački i hladno,
> A Povinući se ovom nevinom detetu,
> Čak ću ga i na leđima poneti.

Hiljade siledžija su naši neprijatelji. Nećemo nikada popustiti pred njima, ma koliko bili strašni. Nevino dete je radnička klasa i narodne mase. Svi članovi Komunističke partije, svi revolucionari i svi revolucionarni pisci moraju se potčiniti radničkoj klasi, po primeru Lu Šina, i moraju joj služiti do kraja života. I8ntelektualci se moraju usko povezati sa masama, moraju služiti interesima naroda. Verovatno ćete tokom svoga preobražaja iskusiti bolne trenutke, sukobljavajući se sa drugima; ali, ako ste se čvrsto rešili, na kraju ćete stići na cilj.

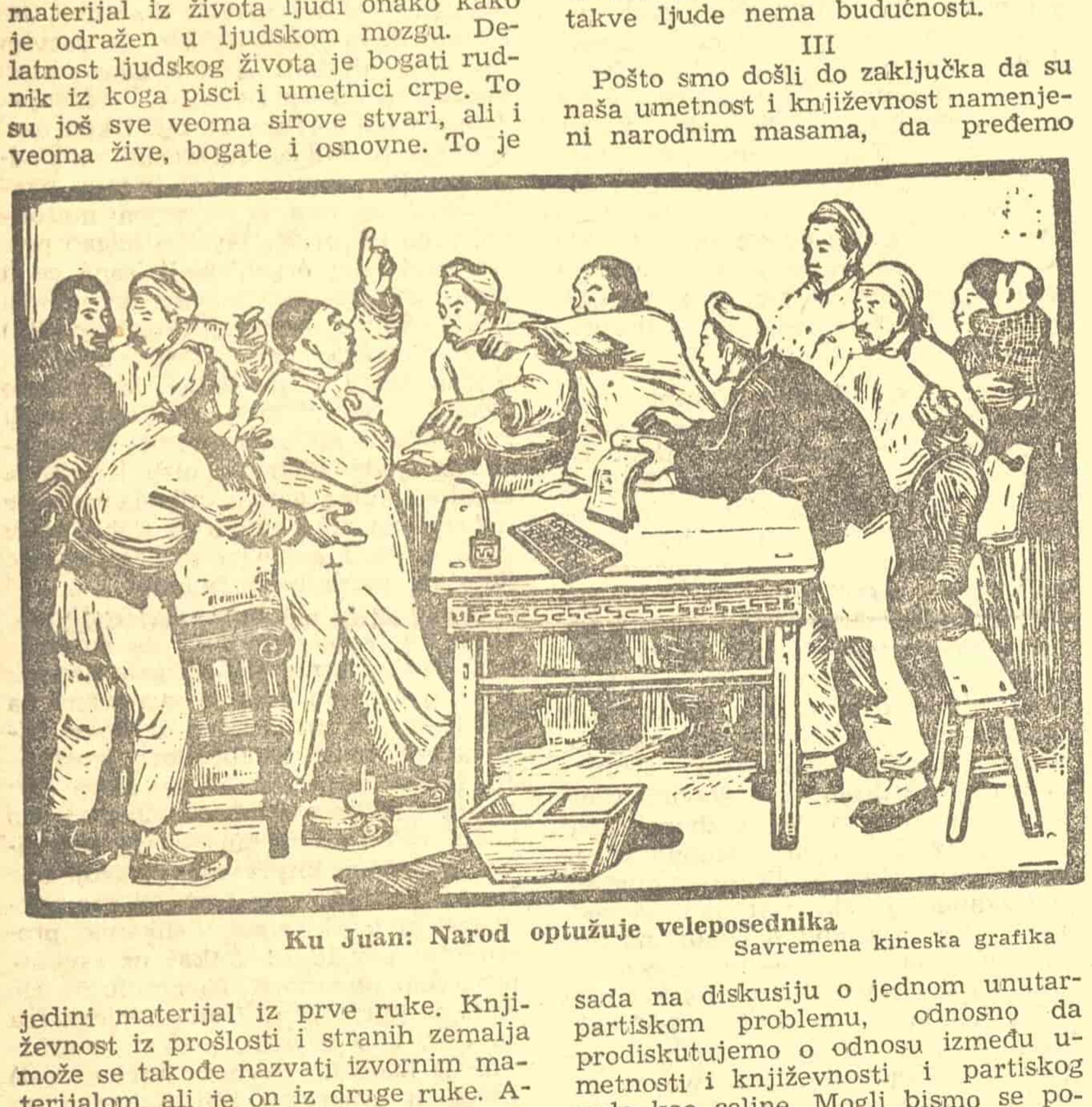

Ku Juan: Narod optužuje veleposednika
Savremena kineska grafika

Američki književnik Luj Adamič u našoj zemlji

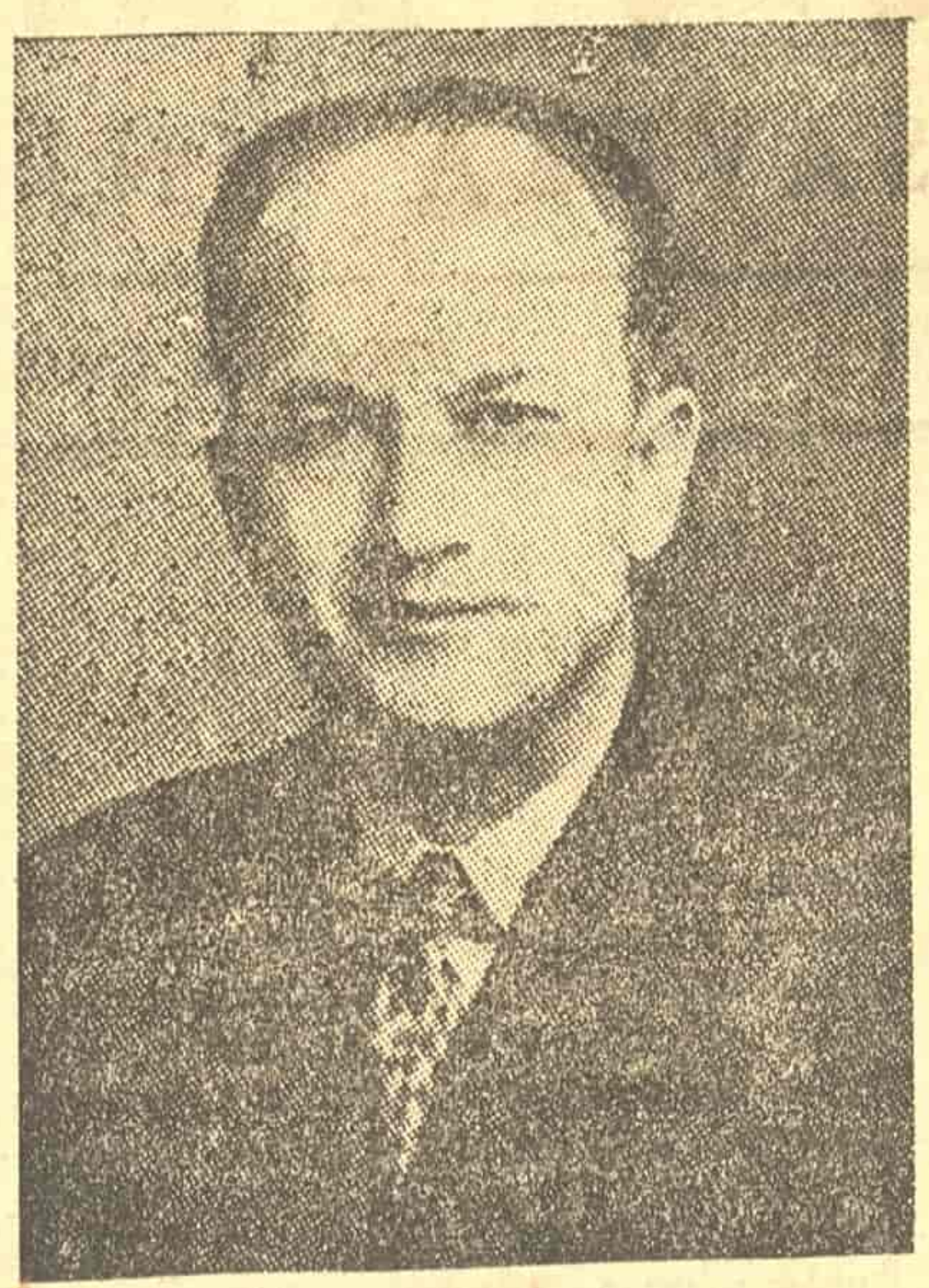

Luj Adamič

U Beograd je 14 ovog meseca doputovao američki pisac i publicista Luj Adamič, koji će izvesno vreme boraviti u našoj zemlji.

Od prve svoje knjige »Dinamit«, objavljene 1931 godine, Luj Adamič vodi smelu borbu protiv reakcionarne politike u Americi i razobličava odnose u kapitalističkom društvu. U svojoj knjizi »Povratak domorodca« on je s velikom snagom žigosao monarhofašistički režim kralja Aleksandra Karađorđevića. Istaknuti borac protiv fašizma, Luj Adamič je za vreme Drugog svetskog rata stekao velike zasluge za popularisanje narodnooslobodilačke borbe Jugoslavije, za organizovanje pomoći oslobodilačkom pokretu i za prodiranje istine o njemu. Posle rata nastavio je neumanjenom snagom borbu za mir i demokratiju, i protiv potpaljivača novog rata, kako u svom časopisu »Trends and Tides« tako i u mnogim javnim istupima. On je jedna od vodećih ličnosti u demokratskom pokretu američkih Slovena. koji igra važnu ulogu u borbi za demokratiju i mir.

Luj Adamič rođen je 1899 u Slovenačkoj Koruškoj. U Ameriku je otišao 1913 godine, kao četrnaestogodišnji dečak. Radio je najpre u ekspediciji jednog slovenačkog lista u Njujork Sitiju. Zatim je pisao članke za novine, radio u fabrici svile, na gradnji jednog puta, u restoranima i obućarskim radionicama. Bio je zaposlen i u trgovačkoj mornarici. Najzad je postao novinski reporter; 1928 godine objavljen je prvi njegov članak

Luj Adamič izdao je dosada sledeće knjige: »Dinamit«, »Povratak domorodca«, »Smeh u džungli«, »Unuci«, »Kolevka života«, »Kuća u Antikvi«, »Moja Amerika«, »Iz mnogih zemalja«, »Put na dve strane«, »Kako se zovete«, »Moja domovina«. U svojoj poslednjoj knjizi »Večera u Beloj kući« Luj Adamič raskrinkao je imperijalističku politiku Čerčila.

Adamičev roman »Dinamit« preveden je na srpskohrvatski jezik, a »Smeh u džungli« na srpskohrvatski i slovenački.

Prilikom dolaska u Beograd Luja Adamiča dočekali su na zemunskom aerodromu član Politbiroa CK KPJ Boris Kidrič, pomoćnik ministra inostranih poslova Aleš Bebler, direktor direkcije za informacije Vlade FNRJ Vladimir Dedijer, pretsednik Saveza književnika. Jugoslavije Ivo Andrić, glavni sekretar Saveza književnika Jugoslavije Čedomir Minderović, pretsednik Udruženja književnika Srbije Milan Bogdanović, pretsednik Saveza novinara Jugoslavije Dušan Timotijević i veći broj naših književnih radnika i novinara.

16 o. m Luj Adamič posetio je Savez književnika Jugoslavije, i s većim brojem naših književnika razgovarao o kulturnim prilikama u Jugoslaviji i u Americi.

RUMUNIJA

IZLOŽBA LIKOVNIH UMETNOSTI U BUKUREŠTU

U Bukureštu je na svečan način otvorena godišnja državna izložba likovnih umetnosti. Na ovoj izložbi okupljeni su svi likovni umetnici Rumunije. Značajno je za ovu izložbu da se kod svih izlagača oseća težnja da se prikaže savremena stvarnost Narodne Republike Rumunije. Učesnici na izložbi, od kojih četvrtinu čine mladi umetnici, pretstavljeni su sa 231 slikarskih i 90 vajarskih radova.

REPERTOAR NARODNOG POZORIŠTA U BUKUREŠTU

Narodno pozorište u Bukureštu objavilo je repertoar za ovu pozorišnu sezonu. Od dela domaćih autora izvodiće se istoriski komad »Nikolaje Belčesku« od Kamila Petresku. Sovjetski pisci zastupljeni su delima »Vri sestre« od Čehova i »Velika snaga« od Romašova. Šekspirov »Otelo« i »Toreador iz Olmeda« od Lope de Vega upotpunjuju repertoar Narodnog pozorišta u Bukureštu.

Problemi filmskog scenarija na XII plenumu Saveza sovjetskih pisaca

Na XII plenumu Upravè Saveza sovjetskih pisaca SSSR, koji je od 15 do 20 decembra 1948 godine održan u Moskvi, opširno se raspravljalo o problemima savremenog sovjetskog filma i filmskog scenarija posle poznate odluke CK SKP (b) o filmu »Veliki život«.

Referat o sovjetskoj filmskoj dramaturgiji održala je V. Ščerbina, zamenik ministra kinematografije SSSR. Ona je istakla da se, zahvaljujući naporima sovjetskih filmskh radnika posle odluke CK Partije o filmu »Veliki život«, za protekle dve godine pojavio čitav niz uspelih filmova, kao što su: »Rusko pitanje«, »Treći udar«, »Seoska učiteljica«, »Legenda o zemlji sibirskoj«, »Ališer Navoi«, »Daleka nevesta«, »Mlada garda«, »Povest o pravom čoveku« i »Mičurin«. U uspehe sovjetske filmske umetnosti Ščerbina naročito ubraja uvođenje dokumentarno-umetničkih filmova kao što su »Treći udar«, »Staljingradska bitka« i »Pad Berlina«. Taj novi filmski žanr, nezamisliv u američkoj filmskoj umetnosti, uklanja i poslednje nepoverenje koje su izražavali neki filmski teoretičari, tvrdeći da će mnoštvo ratnih scena ubrzo iscrpsti mogućnosti toga žanra. Sovjetski reditelji, međutim, svojom invencijom sve više obogaćuju izražajna sredstva dokumentarno-umetničkog filma, a spajanje istoriskih činjenica sa umetnički uopštenim likovima iz naroda daje tim filmskim delima ogromnu poetsku snagu. V. Ščerbina je dalje istakla i uspehe sovjetskog istorisko-bibliografskog filma, pa je zatim podvukla potrebu stvaranja što brojnije filmske literature na međunarodne teme. kao što su filmovi »Rusko pitanje«, »Susret na Elbi«, »Oni imaju otadžbinu« i scenarija »Tajna misija«, »Mi branimo mir«, »Čovek iz Volstrita« i dr.

U svome referatu V. Ščerbina posebno se zadržala na pitanju obrade romana i drama za filmski scenario. Ona ističe da su najbolje uspehe u takvom radu pokazali oni pisci scenarija koji su, poznavajući zakone filma, na osnovu poznatih književnih dela stvorili zapravo novo umetničko delo. Klasičan primer za to jesu scenariji filmova »Čapajev«, »Rusko pitanje«, »Povest o pravom čoveku« i dr. V. Ščerbina izričito podvlači da se, uprkos uspeha u obradi književnih dela za film, treba orijentisati u prvom redu na stvaranje originalne filmske dramaturgije. »Filmska dramaturgija visokog kvaliteta — kaže se u referatu — može da nastane samo putem stvaranja originalnih dela za film. U tom smislu sovjetska filmska dramaturgija razvija se sasvim drugim putevima nego američka, u kojoj se devedeset procenata filmskih scenarija stvara na osnovu gotovih pozorišnih i književnih dela. Nema sumnje da je tome uzrok beda duhovne kulture bruržoaske Amerike . . .«

Govoreći o potrebi rada na teoretskom izučavanju filmske problematike, V. Ščerbina je podvrgla oštroj kritici neka ranija izdanja iz oblasti filmske teorije, u prvom redu zbornike o Grifitu i Čaplinu. Autori tih zbornika pretvorili su se u apologete reakcionarno-formalističkih principa američkog filma. Novatorska sovjetska umetnost — kaže se u referatu — stvorena je ne učenjem od Grifita, već zahvaljujući novatorskom karakteru sovjetskog života. Mnoge ozbiljne idejne greške naših režisera i pisaca scenarija izviru iz takvog potpuno nedopustivog zaostajanja teorije i kritike filmske dramaturgije. U oblasti teorije filmske umetnosti potrebno je izvršiti odlučan prelom: sa razrađivanjem osnovnih problema marksističko-lenjinističke teorije filma potrebno je započeti partijnom kritikom formalističkih teorija i predrasuda, koje još kruže među filmskim radnicima. Sada se u oblasti filmske dramaturgije kao prvostepeni zadatak postavlja raskrinkavanje teorije buržoaskog američkog filma«.

Ščerbina je oštro osudila teoriju o tobožnjoj »filmskoj specifičnosti«, koja, ustvari, nema ničeg zajedničkog s izučavanjem pravih zakona filmske umetnosti i usvajanjem visokog profesionalno-umetničkog majstorstva. »Pod plaštem posebne specifičnosti filma — podvlači se u referatu — procvali su najformalističkiji i najsubjektivniji individualistički i epigonski pogledi na umetnost. Pred nama stoji zadatak pojačane borbe protiv formalizma. A to znači voditi svakodnevnu borbu protiv standarda i šablona, protiv zastarelih šema u umetnosti, protiv težnje da se stvarnost prikaže ne na osnovu bogatstva stvarnog života već samo na osnovu vlastite siromašne mašte, neke scenariske alhemije i večnih »izraza« pomoću kojih se, tobože, kod gledalaca može da izazove interesovanje«.

Na kraju svog referata V. Ščerbina je istakla potrebu još tešnjeg kontakta između filmskih organizacija i Saveza sovjetskih pisaca.

U diskusiji po referatu V. Ščerbine uzeo je reč i ministar kinematografije SSSR, I. Boljšakov. On se naročito zadržao na pitanju karaktera filmskog scenarija.

»Potrebno je još jednom i zauvek — rekao je I. Boljšakov — da se dogovorimo o formi filmskog scenarija kao književnog dela. Meni se čini da je filmski scenario pre svega dramsko delo sa svim karakterističnim crtama koje ima taj rod književnosti, tj. filmski scenario treba pre svega da ima zanimljiv, interesantan i naravno, istinit siže. Nama nisu potrebni amorfni potpuno pripovedački scenariji jer filmovi rađeni po njima ispadaju kao po pravilu, nezanimljivi, dugi i dosadni«.

I. Boljšakov je osim toga naglasio da je Ministarstvo kinematografije SSSR rešilo da prekine sa dosadašnjom praksom kvantitativnog stvaranja filmova i da je plan proizvodnje za 1948 i 1949 godinu već orijentisan na proizvodnju manjeg broja filmova, da bi se što više podigao kvalitet sovjetske filmske umetnosti i da bi filmovi što bolje ispunili svoj glavni zadatak u komunističkom vaspitanju sovjetskog naroda.

Knjiga B. Mejlaha »Puškin i njegova epoha«

Na zasedanju Puškinske komisije Instituta za književnost Akademije nauka SSSR u Lenjingradu profesor B. Mejlah pročitao je neka poglavlja iz svoje nove knjige »Puškin i njegova epoha«. U knjizi su obilno iskorišćeni mnogi, dosada neispitani arhivski materijali.

Poglavlja knjige, pročitana na zasedanju Komisije, pokazuju kako se formirao Puškinov pogled na svet. Na osnovu mnogih ranije nepoznatih dokumenata, B. Mejlah je pokazao da su osnove vaspitnog rada u liceju u kome je učio Puškin razradili protivnici feudalno-apsolutističkog uređenja, učesnici pokreta za politički preobražaj Rusije.

Na osnovu arhiva direktora liceja V. F. Malinovskog, dokumenata licejskog arhiva i rukopisnih beležnica sa zapisanim predavanjima, profesor Mejlah tvrdi da su svi predmeti koji su predavani u liceju — od književnosti i estetike pa sve do statistike i finansiskog plana — bili prožeti kritikom despotizma i kmetstva, slavljenjem građanskih sloboda. U tim predavanjima Puškin je čuo takođe i istoriju, na primer, govori se o kontrastu između bede naroda i, bogatstva imućnih slojeva u Engleskoj. Težnja Engleske da »bude vodeći narod na polju trgovine« — kaže se u predavanju — dovodi do izbijanja ratova, ali »Engleza to ne uznemirava i na krvavu pozornicu ratova, izazvanu njegovom politikom, on gleda isto onako ravnodušno kao na istovarivanje svoje robe sa broda«.

U svetlu svih tih materijala B. Mejlah dokazuje da su se u Puškinu, u liceju, duboko urezale ideje ruskog prosvetiteljstva.

Veoma su zanimljivi materijali, karakteristični za idejnu borbu koja se vodila unutar liceja. Između shvatanja Puškina i njegovih drugova (a naročito budućih dekabrista) i grupe konzervativno nastrojenih đaka, nije moglo biti nikakve idejne bliskosti. Borba se vodila i među pedagozima, i nju je još više komplikovalo potajno agentsko-policisko praćenje organizovano od strane ministarstva prosvete i policije. Tek nekoliko godina docnije, pošto je Puškin završio licej, kad su plodovi licejskog vaspitanja postali jasni, uništen je pedagoški sistem koji je ovde vladao; licej je pretvoren u poluvojničku ustanovu.

Na kraju je B. Mejlah opisao druga poglavlja svoje knjige. Ona su posvećena značaju herojske epohe 1812 godine za stvaralački rad Puškina, borbi velikog pesnika za autohtonu nacionalnu rusku kulturu i karakterisanju revolucionarnog preobražaja književno-estetskim shvatanjima svoga vremena.

Knjiga »Puškin i njegova epoha« izaći će 1949 godine.

Ghand Vang: Vojska pomaže seljacima u jesenjoj žetvi
Savremena kineska grafika

Tiraž nekih književnih izdanja u Sovjetskom Savezu

U Sovjetskom Savezu svake godine raste broj novoobjavljenih knjiga i brošura. Tako je tiraž knjiga izdatih u 1947 godini za 21% premašio ukupni broj knjiga objavljenih u poslednjoj predratnoj godini. Prošle godine štampanje knjiga i brošura još se više povećalo.

U prva tri tromesečja 1948 godine objavljeno je 76 miliona primeraka knjiga iz lepe književnosti. »Sreću« P. Pavlenka štampala su 22 izdavačka preduzeća, sa ukupnim tiražom od 438.000 primeraka. Tiraž od 595.000 primeraka doživeo je roman M. Bubenova »Bela breza«, koji je objavilo 16 izdavačkih preduzeća. Dvadeset izdavačkih preduzeća izdalo je knjigu »Povest o pravom čoveku« B. Poljevoja, a njen ukupni tiraž iznosi 560.000 primeraka.

»AIDA« — NOVO UMJETNIČKO OSTVARENJE NA BEOGRADSKOJ SCENI

Tko je pratio rad beogradske opere od oslobođenja, odnosno od prve pretstave »Onjegina« u ratnoj sezoni 1944-45, mogao je zapaziti njeno nastojanje da stalno podiže kvalitet pretstava, da u stil opernog izvođenja unese elemente realizma.

Taj uspon beogradske Opere vidimo u markantnijim muzičko-scenskim izvođenjima ostvarenim za posljednje tri godine (1946 »Knez Igor«; 1947: »Ivan Susanjin«, »Don Paskvale«; »Pikova dama«, »Ohridska legenda«; 1948: »Karmen«, »Boris Godunov«), a očito je izražen u posljednjoj, novoj realizaciji »Aide«. (U međuvremenu je beogradska Opera savlađivala mnoge organizacione probleme, pošto je u zimu 1944 počela rad potpuno iznova).

Na zapadno-evropskim pozornicama — bez obzira na njihovu tradiciju, kvalitet i smjelost u eksperimentiranju, — scenska postavka opernih djela rešava se uvijek manje-više po utvrđenom šablonu (isticanje ličnosti pjevača, isticanje sjajnog dekora, scenskih efekata). Tako se postupa i s djelima snažno realističkoga karaktera kao što je »Boris Godunov«. Tako se postupa, i tako se u staroj Jugoslaviji postupalo i s »Aidom«.

No »Aida«, prema mnogim elementima u svom sižeu (crte heroike, duboki sukobi ličnosti, plastično ocrtani karakteri u dramskoj radnji), daje vrlo mnogo mogućnosti za isticanje osobina realistične opere za kojom je težio Verdi, a posle njega Brize. Napose je karakteristično za »Aidu« da Verdi u njenim ličnostima daje žive ljude, bez obzira na ambijenat koji bi vrlo lako mogao zavesti kompozitora na teren misticizma.

Đuzepe Verdi (1813-1901), poslije nekoliko opera revolucionarno-patriotskog sadržaja, inspiriranih borbom talijanskog građanstva i narodnih masa za nacionalnu nezavisnost, i opera u kojima je, — još na tradicijama romantizma, a uvodeći realistične elemente, — isticao tragediju ličnosti koja strada uslijed društvenih suprotnosti (»Rigoleto«, »Travijata«), razvijao je sve više dramatski elemenat u operi, i sedamdesetih godina dao »Aidu«, a poslije toga realističnu muzičku dramu »Otelo« i muzičku komediju »Falstaf« (po Šekspirovim dramama).

Iako se još ponešto oslanja na okvire francuske »velike opere«, »Aida« pokazuje mnogo viši stepen dramatizacije. Muzika tu služi karakterizaciji ličnosti, izražavanju dramskih situacija, ona je nerazdvojna od dramske radnje. Dramatizovanost se očituje i u logičnijem povezivanju pojedinih scena (»scena suda«) u njihovom živom kontrastiranju (prva slika), u dinamici dramske radnje (na primjer drugi dio »scene triumfa«, čitava pret posljednja slika). Muzika pojedinih dijelova simfonizovana je, muzički stav se razvija na temelju sukoba i preplitanja tema i motiva različitoga karaktera (na primjer završetak pete slike, gotovo čitava šesta slika). Naročito se ističe tijesna povezanost melodije sa tekstom kao znak sve jačeg učvršćivanja realizma u operi. (Često se to neosnovano tumači kao pojava »vagnerijanstva« kod Verdija). Svojom saglasnošću s tekstom melodiska linija ne gubi svoj zamah (ona je kod Verdija naprotiv vrlo bogata), a mnogo dobija u samom sadržaju i u dramatičnosti.

Svi ovi elementi što ih nalazimo u »Aidi« stvaraju mogućnosti za primjenu muzičko-režiske koncepcije iz osnova različite od operskog šablona u koji se »Aida« ranije postavljala.

U pokušaju da ostvari novu koncepciju, beogradska Opera dala je vrlo dobru realizaciju »Aide«, koja zaslužuje posebnu pažnju, kao novi korak u primjenjivanju jednog naprednog metoda u operskom izvođenju. Ovom izvedbom »Aide« ostvaren je jedan viši stepen saradnje između muzičkog i režiskog rukovodstva u cilju objedinjavanja svih tih faktora u izvođenju.

U novoj postavci opere išlo se za tim da se izrazi dramatičnost i istaknu realistični elementi. Sam osnovni sukob drame: sukob između osjećanja ljubavi i dužnosti, nametnute od strane vladara, a iz koje slijedi i obaveza prema kraljevskoj obitelji — kod Radamesa; sukob između osjećanja ljubavi i patriotizma, uz primjesu patrijarhalno shvaćenog pokoravanja ocu — kod Aide; — taj osnovni sukob uvjerljivo je dat na sceni. Postavljen je ne samo prirodno u psihološkom smislu, nego i historiski pravilno time što je data i pozadina tih sukoba — borbe egipatske države sa susjednim državama, borba u kojoj su došle do izražaja osvajačke tendencije Egipta. Naglašeni su karakteristični društveni odnosi, distanciranost faraona, vodeća uloga svećenstva u državnim akcijama i ratu. Pozitivnije je istaknuta ličnost etiopskoga kralja Amonasra, koji u ovoj izvedbi nije prikazan po starom opernom šablonu kao crnac-poludivljak, nego kao vođa ratničkog plemena koji se nalazi ipak na tolikom stepenu kulture da ispoljava pojam časti ponos i patriotizam. (Na tome se, uostalom, i zasniva Verdijeva koncepcija Amonasrove uloge u drami, u kojoj je Verdi pojedinim ličnostima očito pridavao izvjesna osjećanja i pojmove svoje epohe). Istaknuta je vladarska svijest Amneris, koja svoju ljubav smatra svojim vladarskim pravom sve do momenta preloma — kada postaje svjesna protivurječja između svog »prava« i osjećanja ljubavi, a ujedno i spoznaje svoju nemoć pred vlasti svećenstva. Kod zarobljene Aide istaknuto je dostojanstvo vladarske kćeri, koja se usuđuje voljeti vojskovođu.

Realiziranju djela na osnovu takvog tumačenja prišlo se sa mnogo studioznosti i umetničke odgovornosti.

Muzički dio, kojim je rukovodio Krešimir Baranović, sa velikim umiječem i iskustvom pokazao je jedinstvo i uravnoteženost između glavnih faktora u cijelom muzičkom aparatu. Nasuprot isticanju pevačkih »zvijezda« ili napadnom stršenju horova u nekim scenama, kao što se većinom čini u »sceni triumfa«, išlo se s uspjehom za usklađivanjem solista, solističkih grupa, — hora i orkestra u majestetičnu cjelinu. Takovu »Aidu« konačno zahtijeva i Verdi u svojoj koncepciji, a njegovu koncepciju obično iznakazuju pogrešna tumačenja, u kojima se forsiraju bilo solističke partije, bilo pojedine scene, bilo pojedine operske arije.

Kod spremanja »Aide«, na beogradskoj sceni posvećena je velika pažnja savjesnom studiju svih uloga, njihovoj muzičkoj strani, provedena je analiza teksta i sa sadržajne i sa tehničke strane (dikcija). Ovim uvođenjem unutarnje režije opera je — iako ne u svemu i u svim ulogama — izvučena iz uobičajenih šablona i čisto spoljne režije. I interpretacijom melodije, i dikcijom, išlo se za izražavanjem dramatičnog smisla radnje i sukoba. Scena »na Nilu« data je kao jedinstvena cjelina sa dosta dramatskog tempa, sa epskom širinom, a bez rastegnutosti u maniru »velike opere«. I za scenu triumfa može se reći da je uobičajena rasparčanost u početku slike (donekle uslovljena strukturom same scene) svedena na minimum.

Pomenutim sredstvima ostvaren je široki dramski i epski zamah »scene suda«, možda jedne od najdramatičnijih Verdijevih scena, koja se odlikuje dubokom unutarnjom dramatikom.

Moram se ovdje osvrnuti na kritiku B. Dragutinovića povodom premijere »Aide«. Kritika B. Dragutinovića, objavljena u »Politici«, jedina je kritika, iako je od premijere prošlo skoro mjesec danas tim je važnije da se istakne šta je on rekao o toj pretstavi, koja znači napredak u radu beogradske Opere. Olako negirajući bilo kakav uspjeh u nastojanjima da se »Aida« scenski postavi na novi način Dragutinović kaže: »I pored težnje da se »Aida« danas u našoj operi ostvari u novoj koncepciji, ona je u osnovi ostala ono što je i bila: raskošni operski šablon...« I dalje: »Osnovni napor režije bio je usmjeren na to da ostvari veliki operski spektakl«. Mislim da B. Dragutinović ili ne zapaža jasno naglašene momente u izvođenju, ili ih prešućuje. Ni jedno ni drugo ne bi smjelo da se pojavi u jednoj današnjoj kritici, koja pretenduje na stručnost ili bar na recenzentsku iscrpnost.

U samoj režiji ima mjesta koja zahtijevaju neke korekture. Tako na primjer postoji nesklad između ukočenog lika i držanja Faraona i njegove temperamentno realizovane pjevačke partije u prvoj slici, koji bi trebalo ukloniti sretnijim rešenjem, kao što treba naći potpunije rešenje i za posljednju scenu sedme slike (konac opere).

Ne možemo se složiti sa argumentacijom B. Dragutinovića kod ocjene ove scene. On navodi doslovno: »U poslednjoj slici... režija je pogrešno izvela na grob osuđenog izdajnika domovine sveštenice iz druge slike, unoseći na taj način u rešenje završne scene jedan čisto formalistički elemenat. Tačno je da u partituri postoje reminiscencije na ritualnu igru iz druge slike, ali ne da bi bile realno ostvarene na sceni zbog čisto spoljašnjih efekata, već da potsete na momenat posvećenja vojskovođe i da još jače podvuku njegovu izdaju«. Tačno je da se u tradiciji izvođenja »Aide« uvode na tom mjestu figure svećenica zbog oživljavanja scene. No u partituri »Aide« nalazi se u sastavu završne scene tematski materijal po svom sadržaju istovjetan sa tematskim materijalom iz druge slike, kojim se karakteriše pjevanje i igra svećenica. Na tim mjestima pjevačima je dan i tekst, pa nema sumnje da je time Verdi želio na sasvim realističan način (a njemu svojstvenim majstorstvom) iznijeti kontrast između ljubavnog dueta u grobnici i bogosluženja koje se istovremeno odvija u hramu, i time obogatiti čitavu posljednju scenu, a ne podvući simboliku na »vagnerijanski« način putem »lajtmotiva«.

Pozitivna tendenca za historisku vjerodostojnost pokazana je u dekoru i kostimima. Monumentalnost egipatske arhitekture (koja treba da pokaže sićušnost čovjeka pred božanstvom i neprolaznost tadašnjeg društvenog sistema) došla je do izražaja ne sukobljavajući se s malim dimenzijama pozornice. Treba napomenuti da je s ovakvom zamisli, a u okviru mogućnosti ove pozornice koja je mala, teško bilo rešavati sve probleme koje postavlja inscenacija »Aide«, no oni su uglavnom povoljno rešeni. Jedino u t. zv. »sceni na Nilu« bilo bi bolje da je na protivnoj strani Izidinog hrama ostavljeno više otvorenog prostora. Na ovom nebitnom nedostatku B. Dragutinović duže se zadržao, nazvavši tu scenu, u stilu kozerije, »nilskom scenom — ustvari bez Nila«. Kao što se u svojoj kritici uglavnom zadržao na manje bitnim momentima, ne primjećujući da pretstava »Aide« znači napredak beogradske Opere, tako je o pojedinim pjevačima i pjevačicama, kao i o dirigentu, rekao niz konvencionalnih rečenica, na pr.: »... uspeo je i pevački i glumački da održi liniju, opšte solističke pretstave), ponekad dosta pristrasno, (na pr.: u negativnoj ocjeni interpretacije M. Hejbalove). Ne ulazim ovdje u pojedinačnu ocjenu izvođača, od kojih su neki imali izvrsne realizacije, ali smatram da kad se ulazi u ocjenu pojedinih izvođača treba dati takve ocjene koje i publici jasno kazuju kakav su oni kvalitet pokazali.

Bez obzira na izvjesne nedostatke u samoj izvedbi, pretstava »Aide« je umjetnički cjelovita i uravnotežena. To je postignuto zato što se od svih izvođača zahtijevalo maksimum zalaganja i postizanje najvišeg umjetničkog dometa u okviru njihovih mogućnosti. A sve to je ostvareno čvrstom organizacijom saradnje svih učesnika.

Beogradska pretstava »Aide« sa svojom umjetničkom postavkom približuje se pravoj koncepciji »Aide«, koja se na liniji »Rigoleto« — »Otelo« — »Falstaf« u samom Verdijevom stvaranju nalazi u fazi sve jačeg dramatizovanja muzičko-scenskog djela, a na liniji »Viljem Tel« — »Loengrin« — »Knez Igor« i »Boris Gudunov« u fazi sve jačeg porasta herojsko-epskog elementa u muzičko-scenskom djelu. Time »Aida« i prestaje da bude »spektakl« sa nekim operskim šablonom i postaje muzičko-scensko djelo koje se približuje Verdijevom idealu realističke opere.

Pri izvođenju muzičko-scenskog djela s tako jakom dramatičnošću najpravilniji je put oslanjanje na samu partituru. Putem analiziranja, studiranja i objedinjavanja svih faktora na bazi muzike (kao najsnažnijeg umjetničkog elementa u muzičko-scenskom djelu) i pošlo se prilikom izvođenja »Aide« na beogradskoj sceni. Ako i nisu u tome iscrpene sve mogućnosti našeg operskog aparata, učinjen je korak naprijed u radu same opere, koja sve većim aktiviziranjem i povezivanjem svih svojih umjetničkih snaga treba da postigne još veće uspjehe.

Ovaj uspjeh u radu beogradske Opere B. Dragutinović konstatuje samo jednom konvencionalnom rečenicom koja ni na šta ne obavezuje. Ako ne bi bilo uspjeha, ne bi trebalo davati konvencionalne fraze učtivosti, a ako uspjeha ima, to treba istaći, objasniti i tome se radovati. U posmatranju današnjeg našeg kulturnog i umjetničkog rada treba ukazivati na greške, ali i vidjeti i osjetiti ono novo što se pomalja i ako tog novog ima, na to upozoriti publiku, javnost. Inače javnost neće dobiti pravilnu sliku o razvoju našeg umjetničkog života. Taj razvoj se, međutim, vidi u radu beogradske Opere i u odnosu publike prema njoj.

Nikola HERCIGONJA

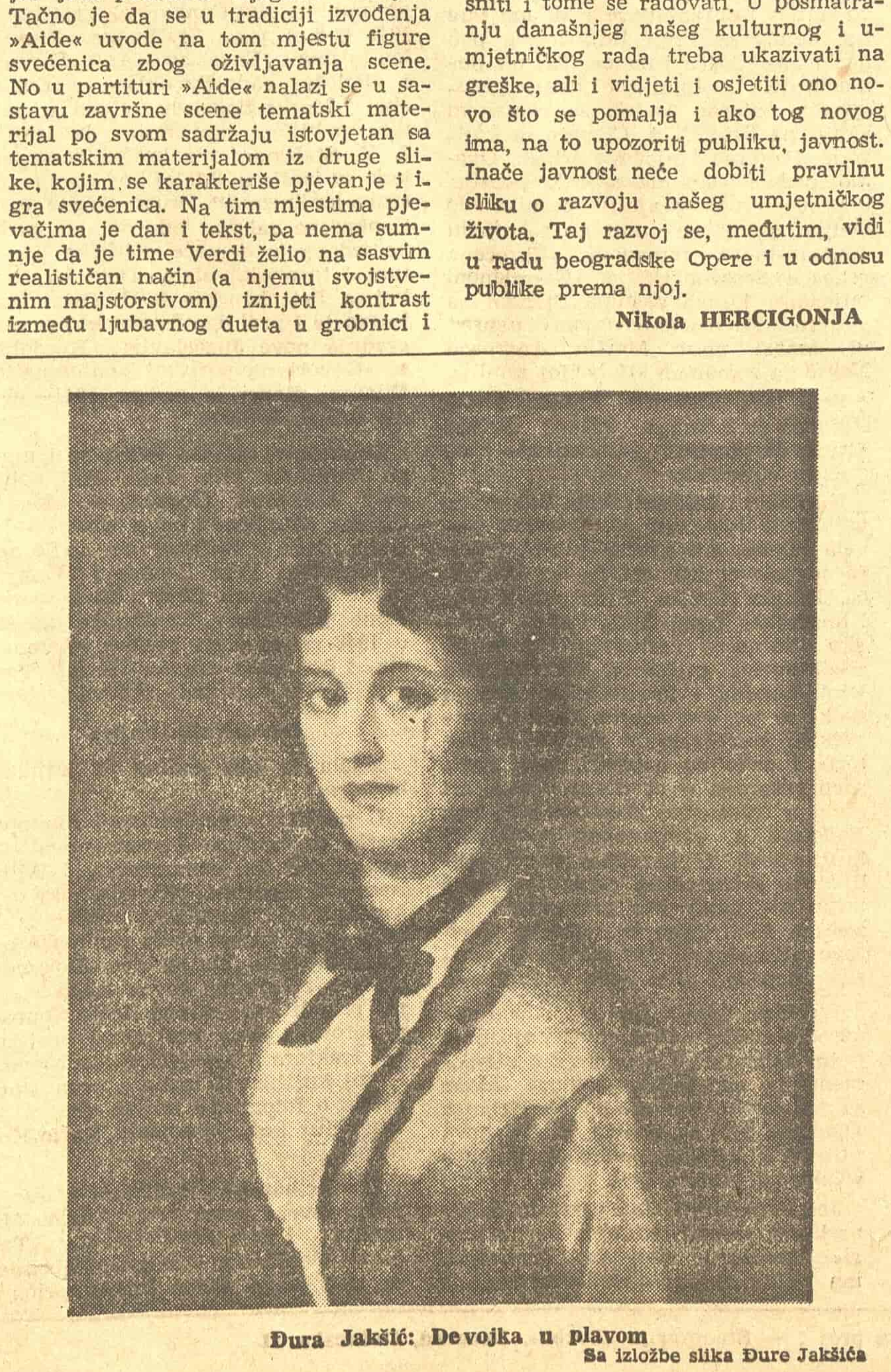

Đura Jakšić: Devojka u plavom

Sa izložbe slika Đure Jakšića

DISKUSIJA O KNJIŽEVNIM PITANJIMA

Nekoliko napomena o kritici Velibora Gligorića na »Gorske tokove«

Kod nas danas nije čest slučaj da pisci odgovaraju na prikaze svojih kritičara. Ja ću to ovdje učiniti zato što me je kritika Velibora Gligorića na »Gorske tokove«, objavljena u 42 broju »Književnih novina«, prilično iznenadila. Svjestan sam toga da treba podvrgavati kritici i knjige koje su imale uspjeha u našem javnom životu i dobile nagradu, da se ono što je u njima negativno ne bi naturalo i štetno djelovalo svojom već pribavljenom preporukom, ali iz Gligorićeve kritike nijesam saznao zašto u njoj nije dobro ono što on negativno ocjenjuje. Gligorićev prikaz iznenadio me je u prvom redu stavom koji je ovaj naš kritičar zauzeo prema gotovo dvadesetogodišnjem radu jednog pjesnika i načinom na koji on postavlja i raspravlja izvjesna pitanja iz oblasti pjesničkog stvaranja. Zbog toga je, mislim, potrebno pokrenuti i dodirnuti nekoliko principijelnih pitanja od bitne važnosti za ovaj rod književnosti. Gligorićeva kritika nije bila u svojoj cjelini konstruktivna, pored sveg svog isticanja idejnosti kojoj je nesumnjivo i s pravom težila. Kritika je ostala jednostrana, u nekim stvarima netačno argumentisana a u nekima površna. Gligorić je prikazujući »Gorske tokove« govorio ustvari o dvadesetogodišnjem radu jednog pjesnika i baš zato bio je dužan da istakne, navede i srazmerno podvuče pozitivne i negativne strane, drugim rečima da dade svestranu ocjenu vrijednosti te poezije, — što napredna kritika i inače uvijek čini. Međutim on to nije uradio i to je ono što u ovoj književnoj analizi smeta.

Gligorić se u svojoj kritici prvo zadržao na rasporedu pjesama po ciklusima i nazivima pojedinih ciklusa, tražeći logičnu i idejnu nit u tome klasificiranju. On se čudi da je poslednji ciklus »Vrijedi živjeti na svijetu« mogao obuhvatiti i pjesme iz 1943 godine, iz logora. Zatim se, dalje, čudi da je takav naslov mogao uopšte doći u obzir za ovaj ciklus, jer po njegovom mišljenju »u zemlji koja je izvojevala borbu protiv kapitalizma i koja izgrađuje socijalizam ne postavlja se pitanje da li je vredno živeti na svetu ili ne.« Međutim, stvar stoji drugačije. U poslednji ciklus »Vrijedi živjeti na svijetu« nije ušla ni jedna pjesma iz logora. Da je Gligorić pažljivije pročitao bilješku na kraju knjige vidio bi iz nje da je pjesnik 1943 godine pobjegao iz logora, probijajući se ka frontu i viđenja stvarnosti iz toga perioda opjevao i unio u ciklus »Vrijedi živjeti na svijetu«. On se, dakle, tada nalazio u italijanskim planinama a ne u logoru. Ovako kako je Gligorić pretstavio izlazi da je pjesnikova misao bila da je vrijedno živjeti u logoru, u ropskim uslovima. U zahvatu tematike iz ovog perioda i kasnije iz perioda posle oslobođenja, sve pod zajedničkim naslovom »Vrijedi živjeti na svijetu«, nigdje se nije postavilo pitanje da li je vrijedno živjeti ili ne. Potstaknut konkretnim doživljavanjem nove stvarnosti i njenom perspektivom, pisac toga ciklusa je egzaltirano, potvrdno uzviknuo da je vrijedno živjeti na svijetu, slaveći sam život. Shvatajući novo-realističku umjetnost suviše šematski i uprošćeno, možda kritičar smatra da je dovoljno, na primer, pomenuti socijalizam ili neku njegovu kategoriju, pa da odmah buknu pretstave da je vrijedno živjeti na svijetu, odnosno, po istoj logici, da je dovoljno pomenuti kapitalizam i fašizam, pa da se stvore kod čitaoca druge pretstave o tome kako se treba boriti protiv društvenih parazita, ugnjetača itd. Meni se čini da Gligorić češće pada u ovakvu uskost i vulgarizaciju kada govori o umjetničkim djelima. On prilazi poeziji suviše suvo, ne vršeći pored idejne i jednu dublju estetsku analizu. Kod ciklusa »Vrijedi živjeti na svijetu« kritičar je netačno interpretirao pjesničku istinu, tvrdeći da je pjesnik, tobože, postavio to pitanje zbog viđenja sitnih radosti (djece, prirode, postupaka ljudi prema pjesniku lično), zaobilazeći u pjesmi sa istoimenim naslovom i viđenja stvarnosti opšteg idejnog karaktera: »Bose čete snažno otrgnute iz vidjela, što pregaziše vjekovne laži, prestole i krune, što ustaše kako naše rijeke ustaju...«, »novo bratstvo, sa barjacima svježim i novim, na kojima se sijaju amblemi: naši su putevi zvijezdom osvijetljeni«, »djecu i djevojke kroz jadikovce klance...« itd.

Na najvećem ciklusu »Vidici i torovi«, kritičar se zadržao vrlo malo, uglavnom prepričavajući motive i ističući tu i tamo poneke njegove nedostatke. O pjesničkim kvalitetima ovoga ciklusa on ne kaže gotovo ništa, iako su te pjesme »tridesetih godina skrenule pažnju na sebe svežinom boja gorskog podneblja, izvesnim prkosnim i izražajno interesantnim akcentima a najviše time što su pevale o seljaku tlačenom i brutalno eksploatisanom« (Gligorić). I dalje »u ovom ciklusu nagovešteni su izvesni socijalni momenti u robovanju seljaka kapitalističkim eksploatatorima«. Ali zato u sledećem ciklusu »Crnci Crnogorci« oni su dati »sa većom poetskom snagom i boljim pesničkim kvalitetima« (Gligorić). Očekivalo bi se da će ono što je propušteno u analizi prvog ciklusa biti učinjeno u drugome. Međutim, Gligorić i ovde prepričava samo motive toga ciklusa, a konkretno daje samo negativnu karakteristiku pojedinih pjesama, potkrepljujući to jednom jedinom strofom čija je kritička interpretacija za diskusiju. O pozitivnim, idejnim i pjesničkim kvalitetima ovoga ciklusa ne govori se ništa, tako da ostaje čudno i nedokazano kritičarevo tvrđenje da je ta poezija »imala svoj udeo u borbi naše napredne literature protiv eksploatatorske klase, njene vlasti i njene ideologije« i dalje »imala udela u mobilisanju radnika, seljaka i napredne inteligencije protiv priprema fašizma«. Može li se uzeti da su te pjesme imale takvog »udela« ako je do te mjere sumnjiva njihova idejnost i ako ne bi sadržavale u sebi i pjesničku snagu, sposobnu da uzbudi i pokrene mase?

U ostalim ciklusima metod ove književne analize ostao je uglavnom isti, jednostran, tvrd i malo razrađen.

Težište Gligorićevog prikaza »Gorskih tokova« nalazi se u analizi idejnih elemenata u tim pjesmama. Ta analiza je za »Gorske tokove« negativna. U zbirci je, po Gligoriću, došla do jakog izraza »stihijnost«, »lične preokupacije«, »izolovanost«, »samoća«, »subjektivna učaurenost« pjesnika itd. Pa čak i tamo gdje se piše direktno o radnicima i seljacima, sinteza njihovog socijalnog položaja ostala je »prema obličju samog pjesnika«. Pjesnik je sagledao gorku stvarnost, konstatovao eksploataciju, ugnjetenost, ali nigdje nije dao jasna revolucionarna rešenja, aktivni odnos prema eksploatatorima, određenu borbu protiv fašizma. Kada Gligorićev prikaz čita neko ko nije čitao «Gorske tokove«, on djeluje na njega kao jedna idejno usmjerena cjelina baš zbog toga što on nije uvijek temeljen na istinama u tim pjesmama, nego je išao za svojom koncepcijom. Maksimalni program socijalističkog realizma ne postiže se uvijek na početku jednog književnog razvitka. Ali do njega put se krči s naporom, s borbom, sa svim vrlinama i manama koje naši talenti nose u sebi. Naravno, uloga je književne kritike da pomogne i piscima i čitalačkoj publici, da se taj put što je moguće više skrati, da se ubrza naš književni i kulturni razvitak. To će kritika postići ako pored ukazivanja na negativne strane jednog djela bude ukazivala, obrazlagala i ilustrirala i njegove pozitivne strane. Međutim, Gligorić nije posmatrao »Gorske tokove« istoriski-razvojno nego je pod lupu toga maksimalnog zahtjeva postavio pjesme i procjenjivao ih, ne ulazeći u jednu svestraniju analizu. Gligorić se nije ni jedanput zapitao u svom prikazu koliko je u »Gorskim tokovima« izražen život naroda u raznim njegovim motivima i vidovima — opjevao tuge i radosti, poraze i pobjede, padove i uzdignuća i koliko je u svemu tome umjetnički izraženo ono što je najplemenitije i najrevolucionarnije u težnjama i ostvarenjima naroda. Meni se čini da ovaj naš poznati kritičar borbeni optimizam u poeziji shvata suviše jednostavno. U pjesmi »Zvona« kritičaru »odzvanja patos pozdrava narodnoj slobodi, himna slobodnim obalama Jugoslavije«, no i ta mu je pjesma pokvarena poslednjim stihovima:

> »A zastave u pozdrav bujaju
> Sa prozora, sa katarki sa kamiona.
> Bujaju kao slapovi
> Ovih tužnih i veselih zvona«.

Da su ta zvona tužna i vesela u isti mah, s jedne strane zbog narodnih žrtava datih za slobodu i s druge zbog veličanstvenosti rezultata pobjede, tu složenost i prožimanje suprotnih osjećanja, ovdje treba razumjeti kao nešto prirodno, a ne gledati usko i jednostrano.

Sintetično aktivni odnos prema stvarnosti, revolucionarnu sadržinu poezije, ne treba tražiti u deklarativnom, u uvijek direktno iskazanim idejama, nego u suštinama, u osnovnom pokretu jedne lirske radnje. Ovdje ne mislim samo na svoju poeziju. Zatim, treba ukazati još i na činjenicu: dobar dio pjesama u »Gorskim tokovima« postao je prije rata, još tridesetih godina, kada su naša revolucionarna stvarnost i naša socijalna poezija nastajale, trpjele svoje početne faze i da je često bilo revolucionarno ono što kasnije, pri zrelijem stupnju razvitka djeluje tako u manjoj mjeri. Gligorić je u svom prikazu samo ovlaš dodirnuo ovo pitanje, priznajući pjesmama da su učestvovale u mobilisanju radnika, seljaka i napredne intelegencije, no kada vrši analizu prvih ciklusa, gdje su i svrstane te pjesme, on ih ne procjenjuje u tom omjeru, nego im zamjera da nemaju jasnih revolucionarnih sadržina i da su date kroz »obličje samog pjesnika«.

Što to znači kroz »obličje samog pjesnika«? Je li to grijeh kojega se socijalni pjesnici treba da oslobode? Kroz svakog pjesnika se na individualni način prelama društvena stvarnost jedne određene epohe. Lirska pjesma je subjektivni odraz objektivne stvarnosti. Na kritičaru je da utvrdi koliko je jedan pjesnik uspio da izrazi tu objektivnu stvarnost, koliko se u njegovoj lirskoj sublimaciji nalazi cjelina i elemenata ove stvarnosti. Meni se čini da Gligorić u »Gorskim tokovima« nekoliko dosta važnih momenata nije uzeo u obzir. U »Morači«, zbog ugnjetenosti i eksploatisanosti crnogorskog naroda, zatim zbog revolucionarne perspektive boljeg života, sagledane u izgradnji socijalizma »Morača hukti, nadire u nedogled kao gola i gladna seljačka buna«, u »Ralo moje drago« biće drugačije »kada mrke radne regimente krenu, kad ustane kuka i motika...« u »Ugljenu« rudarske ruke ponijele su zastavu koja se »na vjetru talasala, talasala i crvenila kao zora nad humom«, u »Crncima i Crnogorcima« izraženo je međunarodno jedinstvo radničke klase: ujutro ulaze u rudnik jedni bijeli a drugi crni, a uveče u koliko ne poginu, izlaze na svijet i jedni crni i drugi crni. »Njihovi budaci tutnje i kunu ispod svijeta«, što znači traže promjenu društvenog položaja rudara, traže revolucionarna rešenja. U »Jutarnjem biltenu« komunistički agitator iz radničkog predgrađa lijepi, noću, prvomajski proglas koji žandar ujutro skida, cijepa, gazi cokulama. Pjesniku su slova prosuta u blato kao zrnje i poziva radne mase: »Zobljite, zobljite, to zlatno zrnje!« U »Jutru u Škaljarima« opjevano je strijeljanje četiri »Crvena« mornara u Bokeljskoj pobuni itd.

U pjesmama iz internacije zaista ima teških akcenata bola i izgubljenosti, najviše tako izraženih zbog udaljenosti od otadžbine, zbog neučestvovanja u velikom oslobodilačkom pokretu svoje zemlje. Ali u tim pjesmama, pored svih padova i izolovanosti, mislim da se mogu naći i akcenti vjere, nade, perspektive. To su pjesme »Košulja«, »Sunce nad logorom«, »Kolona«, »Na vatrometu bratstva«. Neke od njih Gligorić je krivo protumačio. »Sunce nad logorom« on nije shvatio kao nadu, kao svijetao odušak, kao unutrašnju vatru koja je održavala u životu internirce — jarko, ustaničko sunce čiji zraci prodiru i u ledenu pustoš i tupoću logora. On u prikazu ubjeđuje da se tu radi o običnom suncu, i ni o čemu drugom, čime je idejno ogolio i obesmislio ovu i neke druge pjesme Ovdje treba dodati jedno objašnjenje: pjesme «Iza žica« postale su u logorima odakle se vodilo na strijeljanje i gdje su vršeni pretresi svake vrste. Što nije pjesnik tu vjeru u ustanak izrazio direktno, to nije u onim uslovima ni mogao, a i da je mogao, vjerovatno bi opet izrazio na sličan način — preko slike, preko motiva o ribelskom suncu. Isto tako u drugoj pjesmi iz logora »Moje sunce« ta zarobljenička nada u slobodni život izražena je na sličan način: »Moje sunce sada žarko plamti iza dalekih, rodnih obala...«

U pjesmi »Djeca rata« pjesnik je uzeo za motiv djecu koja su se rađala u toku rata ili bila sasvim sitna za vrijeme ustaških i četničkih pokolja:

> »jer mi smo u kolijevkama
> očajnički krieštali
> za očevima i majkama
> koje su pred nama rastrzali
> kroz mnoge dane i noći crne...«

i zato pjesnik nije nikako mogao od njih napraviti djecu otadžbinskog rata koju je »preporodio veliki, životvorni dah revolucije« (Gligorić). Na drugom mjestu pjesnik je apostrofirao djecu otadžbinskog rata u stihovima »Kroz jadikovce klance« itd. Što nije napisao i jednu pjesmu »Djeca rata« u kojoj bi obuhvatio svu djecu rata, to je druga stvar, ali se ne može zamjeriti njegovome postavljenom motivu što sadrži onakva viđenja stvarnosti.

Gligorićeva težnja za idejnošću je na svom mjestu, samo je pitanje kroz kakve oblike treba da se ona u poeziji izrazi: Da li direktnošću i logičnom preciznošću izražavanja misli ili kroz konkretno-čulne, određene slike? U pjesmi »Kolona« uzeti su za motiv ruski internirci u stalagu 7 a sa utisnutim slovima SU (Sovjetska unija) na svojim šinjelima. Osnovni pokret ove pjesme je vjera u Sovjetski Savez, u njegovu oslobodilačku ulogu: »Ta dva slova velika su kao Evropa i Azija... Jarboli sa njima u nebo se penju...« itd.

Kada je pjesnik preko hrabrog držanja ruskih interniraca doživio oslobodilačku snagu Sovjetskog Saveza, Gligorić mu zamjera kako se tom prilikom nije inspirisao motivom o Crvenoj armiji, kao da se u pojam snage Sovjetskog Saveza ne uključuje Crvena armija. Crvena armija u ovom motivu nije posebno obrađena, jer poezija nije matematika u kojoj bi bile sadržane same formule. U nekom svom drugom tekstu, proznom ili poetskom, pjesnik je možda obradio i taj motiv. U konkretnom slučaju zadatak kritičara je bio da konstatuje što je pjesnik uradio od svog određenog, sebi postavljenog motiva, a ne da mu natura svoje teme, da mu zamjera što se nije inspirisao motivima koji se kritičaru čine važnijim i interesantnijim.

Na kraju ističem da sam svjestan i formalnih i idejnih nedostataka koje sadrže »Gorski tokovi« i da je za to potrebno više i upornije da radim na poeziji nego što sam to dosada činio. Ako mi idejni i izražajni put nekoliko mojih najuspelijih pjesama ne može poslužiti kao primjer i dobra pomoć u otklanjanju ovih nedostataka, onda me u to treba uvjeriti. Pjesme »Morača«, »Crnci i Crnogorci«, »Ralo moje drago«, »Konjuari«, »Crmnici pod jesen«, »Kolona«, »Majka«, »Na Novu godinu« i druge, rado bih stavio na diskusiju da mi ih Gligorićeva (ili čija druga) kritika jednom dokaznom analizom obesnaži, da ne bih i dalje težio takvim realizacijama u svom književnom radu. Dokle god to Gligorić ne uradi, za mene će ostati njegova kritika jednostrana i ne — ubjedljiva.

Janko ĐONOVIĆ

Osnovano je Udruženje muzičara Crne Gore

Prva konferencija muzičkih radnika, koja je održana ovih dana na Cetinju, pretstavlja značajan događaj u razvoju muzičkog života Crne Gore. Pre rata u Crnoj Gori jedva je životarila jedna privatna muzička škola. Međutim, danas u Crnoj Gori ima četiri državne niže muzičke i jedna srednja muzička škola sa internatom. Planom za ovu godinu predviđene su još dvije niže muzičke škole u Hercegnovom i Beranama.

U referatima Marka Kažića, načelnika Ministarstva prosvjete i Antona Pogačara, direktora Srednje muzičke škole rasmotreni su problemi muzičkog života u Republici kao i mogućnosti osnivanja Udruženja muzičara Crne Gore. Sem toga, u referatima i diskusiji iznijeti su svi nedostaci i teškoće koje u drugim republikama naše zemlje takoreći ne postoje. To dolazi otud što je muzička kultura u Crnoj Gori vrlo mlada, a za njen procvat tek su sada stvoreni uslovi. Nedostatak stručnog kadra ometa pravilan rad u novostvorenim školama, a to se takođe negativno odrazilo i na ostale srednje škole u kojima se održava nastava pjevanja i muzike. Veliku brigu treba posvetiti muzičkom odgoju đaka učiteljske škole, koji treba da budu nosioci muzičke djelatnosti na selu. I ako je vokalna muzika postigla najbolje uspjehe u razvoju muzičkog života Crne Gore, ipak se u radu horova oseća veliki nedostatak u njihovoj slaboj masovnosti.

Analizirajući sve ove probleme na konferenciji je konstatovano da se nameće potreba organizovanja svih muzičkih radnika u jedan kolektiv, koji bi omogućio bolju saradnju među njima i doprinio boljem uspjehu na polju muzičkog vaspitanja najširih slojeva naroda. Zbog toga je drugi dio ove konferencije pretvoren u osnivačku skupštinu udruženja kompozitora i reproduktivnih muzičara Crne Gore.

Za prvog predsjednika Udruženja izabran je Anton Pogačar, direktor Srednje muzičke škole na Cetinju, a za sekretara Jovan Milošević, nastavnik pjevanja.

A. B.

Posleratna omladinska književnost u Sloveniji i jednostrana kritika

O posleratnoj slovenačkoj omladinskoj književnosti napisano je u poslednje vreme nekoliko kritičkih osvrta, i to u »Novom svetu« (Pregeljeva kritika »Slovenačka omladinska književnost posle oslobođenja«), u »Ljudskoj pravici« (članak j. p.-a »Jasnije«, kao odgovor na Pregeljevu ocenu, i na kraju članak K. E. Smaska u »Ljudskoj pravici«, u kome autor odbacuje uplitanje motiva iz bajki u tekstove koji govore o narodnooslobodilačkoj borbi. Pojava ovih članaka svedoči o pozitivnoj činjenici da se pristupilo ocenjivanju dela iz književnosti za omladinu. Međutim, ni Pregeljev članak ni članak j. p.-a nisu otklonili uskost koja se još uvek ispoljava u tvrdnjama i načinu pisanja nekih od ocenjivača književnosti za omladinu.

Stvaraoca koji teži da umetnički izrazi ono što je duboko doživeo i kome pedagoški i didaktički momenat nije jedino merilo u radu na omladinskoj književnosti, uvek pogađa kad neko tvrdi da je »omladinska književnost pre svega utivitaristička i mora da bude vaspitna i tendenciozna« (Pregelj), a drugi hoće da tu misao izrazi još dublje i piše da je glavni zadatak omladinske književnosti »problem vaspitanja« (j.p.). Tako pisati o značaju omladinske književnosti znači gledati na nju jednostrano i usko, znači degradirati je na književnost drugog reda, zapostavljajući njene specifično umetničke kvalitete. Takvo mišljenje o omladinskoj književnosti još uvek je rašireno, što pokazuje i činjenica da se, na primer, pri određivanju honorara za dela omladinske književnosti određuju niže stope i da još uvek ponegde preovlađuje mišljenje da omladinskom književnošću treba da se bave samo književnici sa manjom stvaralačkom snagom, ili u prvom redu književnici-didaktijari. S toga je o takvom gledanju potrebno ovde progovoriti.

Omladinska književnost je isto toliko »utilitaristička, vaspitna i tendenciozna« kao i svaka druga umetnost, ali pritom ne smemo nikad zaboraviti da umetničko delo efikasno izražava pravilnu tendenciju i postiže pozitivan vaspitni uticaj jedino ako ima umetničkih kvaliteta. Visoka idejnost i visoka umetnička vrednost idu zajedno. A idejno-umetnički kvalitetna, i time vaspitna dela mogu da pišu samo pisci koji su potpuno prožeti naprednim shvatanjima, kroz čija najintimnija osećanja i misli dolaze do izražaja težnje i osećanja radnog naroda, kroz čije se umetničke likove i slike odražava ono bitno u stvarnosti. Takav pisac neće biti zanatlija koji radi prema porudžbini, a ne prema naprednim idejama svoga doba.

Sve to ostavljaju po strani takvi kritičari koji umeju da nabroje sve ono što treba da sadrži knjiga za omladinu, od »forme, jezika, sadržaja« do «osnovnih ideja koje vode i usmeravaju socijalističku književnost«, a ne gledaju na ono što je u književnosti organsko i razvojno, i ne znaju da je kvalitetna omladinska knjiga plod stvaralačke koncepcije pisca i da se vaspitni značaj mora meriti prema umetničkom kvalitetu. Zato se moglo dogoditi da je jednostrani kritičar donekle s visine odbacio svu slovenačku posleratnu omladinsku književnost, koja je, prema Pregelju, »po izboru tematike uska, po obradi tematite i jezičkom izrazu većinom diletantska«.

To, međutim, nije istina. Druga je stvar ako kritika odbaci takva formalno i idejno nekvalitetna i umetnički skroz iskonstruisana dela, kao što su Ribičičev »Crni muc vasuje« i Ribičičevi »Udarnici«, zatim ako odbaci počovečenje Cerkvenikovog junaka — psa u »Silviji« i ako osudi mešanje motiva iz bajki s motivima iz narodnooslobodilačke borbe u Ingoličevoj »Udarnoj brigadi«, — ali u pregledu posleratne slovenačke književnosti, u kojoj su izišla i kvalitetna dela takvih pisaca kao što su Bevk, Seliškar, Gruden, pa i Vinkler i Pahor, kritika ne bi smela da izriče takve opšte porazne sudove. Iz pregleda ne bi smeli otpasti ni Seliškarevi »Tovariši«.

Sva dela pomenutih pisaca odraz su razvitka slovenačke posleratne omladinske književnosti, po izboru nisu uska i nisu diletanska po obradi i izrazvojnoj snazi. Sva ta, uglavnom realistički napisana dela, uprkos nekih formalnih i idejnih slabosti, dokaz su da je naša omladinska književnost na pravom putu, da stoji na temeljima na kojima je moguće graditi, i da je ne možemo tako generalno i u celini odbaciti.

U našoj omladinskoj književnosti imamo primera koji zaslužuju da ih sledimo. Knjige za omladinu pisali su naši najbolji književnici. Setimo se Levstika, Jenka, Stritara, Ketea i Milčinskog. Tu tradiciju nastavili su iskusni i značajni pisci kao što su Oton Župančič, Mile Klopčič, France Bevk, Tone Seliškar, Igo Gruden, Pavel Golia, Bogomir Magajna i Prežihov Voranc. Takvu pozitivnu tradiciju potrebno je gajiti, jer ona svedoči koliko su kod nas povoljne mogućnosti za razvitak naše omladinske književnosti.

Od navedenih pisaca izdao je Tone Seliškar posle oslobođenja dve knjige: »Tovariše« (povest o partizanskoj vernosti) i »Mule«. Sem toga objavio je i knjigu »Bratovščina sinjega galeba«, napisanu još pre rata, koja je, kao i »Tovariši«, prevedena na više jezika. Seliškarev roman »Tovariši«, objavljen odmah posle oslobođenja, pretstavlja prvi pokušaj u slovenačkoj posleratnoj književnosti da se na realistički način obradi istorija o omladincu-partizanu. Uprkos tome što ima suhih i konstruisanih mesta, što u njoj nema većeg umetničkog žara koji bi omogućio stvaranje živih junaka, ova povest urezala je brazdu u literaturu koja treba da prikaže lik omladinca iz vremena narodnooslobodilačke borbe. Seliškar je docnije napisao »Mule«, za koje Pregelj priznaje da je to njegova najbolja knjiga, ma da na kraju govori o diletantizmu. Oba Seliškareva dela, u prvom redu »Mule«, zaslužuju da se o njima više kaže, naročito o njihovoj idejnoj vrednosti.

Preko Bevkovih omladinskih povesti Pregelj je prešao sa kratkim, jednostranim primedbama. Za »Pastirce« kaže da je u njima »prikazan problem pubertetske ljubavi — običnim ljubavnim trokutom«, za »Jagodu« da je u njoj »prikazan konflikt između bogataša i siromaha, koji sam traži pravdu i zatim biva uništen«, a za »Tončeka« da prikazuje »otpor dece u porobljenoj Primorskoj«, i napominje da ta »povest ima i danas visoku vaspitnu vrednost«. Za kritičara koji ne posmatra delo jednostrano, samo s formalne ili sa pedagoške strane, Bevkove povesti, prestavljaju značajna umetnička dela. U njima je reljefno i na umetnički ubedljiv način prikazana istinita slika iz života pastira u Primorskoj, koja potseća na pripovetku Prežihova Voranca. Zato Bevkove knjige, baš zbog svoje dovršene formalne strane, koja je kod ostalih pisaca često slaba, kao i zbog realističkog zahvatanja stvarnosti, mogu da posluže kao primer za ugled. Bevkova dela zaslužuju više pažnje; trebalo bi više govoriti o njihovim formalnim odlikama, o njihovoj građi jer su ta pitanja od neocenjive važnosti za našeg književnika. Isto tako Vinklerova dela nisu samo »prijatno štivo« i Pahorova povest nije samo »egzotičan motiv«, kako to ocenjuje Pregelj. To su dela u kojima bi idejno naoružan kritičar mogao da ukaže i na pozitivne strane, kao i na slabosti, čime bi pomogao piscima koji pišu za omladinu.

Konstruktivna kritika, koja pomaže razvitku naše omladinske književnosti, treba da uočava one klice iz kojih se, uz dobru negu, mogu razviti dobri plodovi. Kritika ne sme da se rukovodi samo apstraktnim principima, ne sme da posmatra delo samo s formalne ili pedagoške strane. Kritika mora da analizira delo, da utvrdi šta je pisac hteo da izrazi i kako je to izrazio, ona ne sme samo da zahteva tu i tu tematiku, već treba da obrati pažnju na umetničke kvalitete, koji su nerazdvojni od idejnosti. Bez pisca-stvaraoca nema dobre omladinske knjige. Nedostatak Pregeljeve kritike u tome je što nije stvaralačka nego usko pedagoška, što ne gleda na omladinsku književnost kao na stvaralački proces, ne razlikuje književnika od pedagoga i didaktičara.

Ivan POTRČ

BIBLIOGRAFIJA

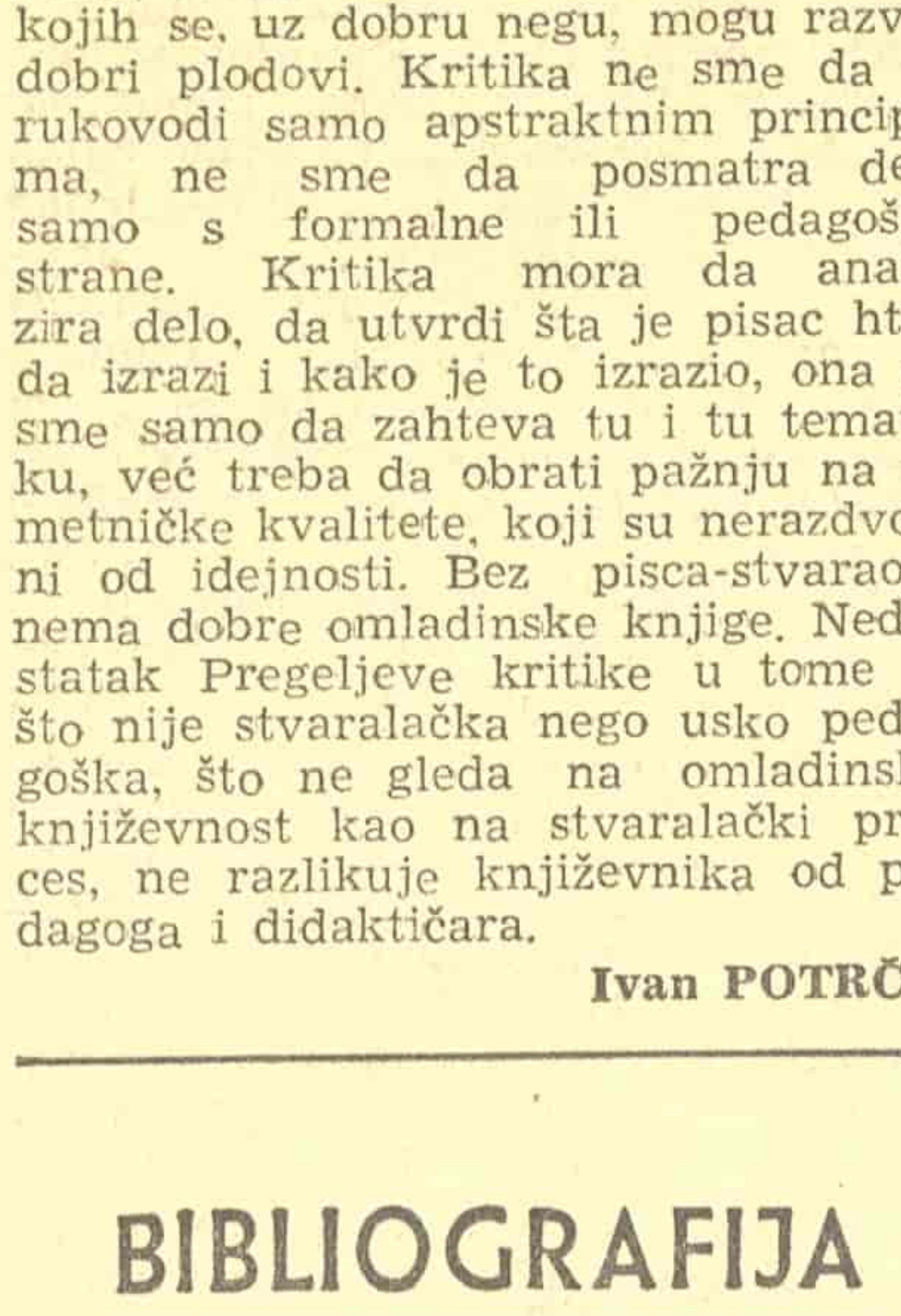

N. A. Dobroljubov: **Književno-kritički članci.** Izbor članaka velikog ruskog kritičara revolucionarnog demokrate. Izdanje »Kulture«, Beograd—Zagreb, 1948. Cena 56 dinara.

M. M. Rozental: **Marksistički dijalektički metod.** Izdanje »Kulture«, Beograd — Zagreb, 1948. Cena 40 dinara.

Alber Matjez: **Francuska revolucija.** Istorija francuske buržoaske revolucije od 1789 godine. Izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948. Cena 90 dinara.

Džek London: **Meksikanac i druge pripovetke.** Devet novela velikog američkog pisca. Preveo Mihailo S. Đorđević. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Egon E. Kiš: **Reportaže.** Sedamnaest reportaža pisanih između 1921 i 1931 godine. Izdanje »Matice srpske« u Novom Sadu, 1948. Cena 30 dinara.

A. Gončar: **Stegonoše.** Roman poznatog ukrajinskog pisca o Velikom otadžbinskom ratu. Preveo Nikola Nikolić. Izdanje »Novo pokolenje«, Beograd, 1948.

Pjer Križanić: **Protiv fašizma.** Karikature iz perioda 1927 — 1947. Izdanje Novinskog i izdavačkog preduzeća Saveza udruženja novinara FNRJ, Beograd, 1948. Cena 200 dinara.

Vjenceslav Novak: **Odabrane pripovijetke** Izbor pripovedaka hrvatskog realiste XIX veka. Predgovor Marijana Jurkovića. Biblioteka »Jugoslovenski klasici«. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena ?

Branko Ćopić: **Surova škola.** Devet pripovedaka sa tematikom iz narodnooslobodilačke borbe. Izdanje »Novo pokolenje«, Beograd, 1948.

Dušan Kostić: **Zemlji voljenoj.** Pesme posvećene Sovjetskom Savezu. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Gojko Banović:**Neviđene snage.** Pripovetke. Izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948. Cena 32 dinara.

Mitja Vošnjak: **Naša velika matura.** Hronika iz omladinskog života. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Proza mladih. Zbornik pripovedaka i fragmenata mladih jugoslovenskih pisaca. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Blažo Jovanović: **Izveštaj o političkom radu Pokrajinskog komiteta Komunističke partije Jugoslavije za Crnu Goru.** Referat održan na osnivačkom kongresu KP Crne Gore. Izdanje »Pobjede«, Cetinje, 1948. Cena 10 dinara.

Andrija Mugoša: **Izveštaj o organizacionom radu Pokrajinskog komiteta Komunističke partije Jugoslavije za Crnu Goru.** Referat održan na osnivačkom kongresu KP Crne Gore. Izdanje »Pobjede«, Cetinje, 1948. Cena 6 dinara.

„UZETI OD PRIRODE — NAŠ JE ZADATAK“

U pozivu učesnika Prvog sleta mladih prirodnjaka pionirima i deci Jugoslavije, koji je održan 15 i 16 ovog meseca u Beogradu, pored ostaloga, kaže se: »Učimo se od svoje starije braće i roditelja, ponosnih graditelja socijalizma da ni od koga ne treba čekati milost, pa ni od prirode. »Uzeti od prirode — naš je zadatak«, učio je slavni Mičurin.«

Ovaj slet, prizor okupljenih pionira prirodnjaka, njihovo oduševljenje, ponos zbog posla koji su izvršili, gotovost da ga nastave šireći broj saradnika i broj obaveza koje na sebe uzimaju, bio je kao u živoj pesmi pretstavljen, polet cele naše zemlje. Oči se nisu mogle odvojiti od oduševljenih lica te dece, od sjaja njihovih očiju, osmeha, od stola u pročelju gde su sedeli pretstavnici najboljih, nagrađenih odreda, pioniri, kraj svojih odraslih drugova iz Centralnog komiteta Narodne omladine koja i rukovodi njihovim radom. Osećao si da ta deca nikad ne mogu skrenuti s puta, nikad izneveriti. Bio si uveren da je to jedini način na koji ih treba gajiti. Bio si ponosit slušajući iz usta učenika osnovne škole, koji možda uče da računaju još samo do sto, kako izgovaraju stohiljadite i milionske cifre koje izražavaju njihov uspeh u radu, kako bolje znaju sadržaj reči: odgovornost, dužnost, rukovodilac, organizacija i sličnih, nego što mogu da ih pročitaju i glatko izgovore — kako njihova socijalna zrelost prethodi intelektualnoj zrelosti.

— Zasadili smo preko pet i po miliona šumskih sadnica. Sakupili smo preko sto hiljada kilograma lekovitog bilja, oko sedamdeset hiljada kilograma semena šumskog drveća. Od rasutog klasja po žitnim njivama, samo u Vojvodini, spasli smo od propasti preko osamdeset hiljada kilograma pšenice. Mi i učimo tako, da uspeh u školama bude ponos naše organizacije. Ovaj rad i rad u Konkursu mladih prirodnjaka, naš je doprinos u izgradnji i premašenju Petogodišnjeg plana.

Pokušala sam da zamislim koliko je to pet i po miliona stabala. Bi li se od toga, da se skupi sve na jedno mesto, mogla imati planina? Meni se činilo da bi to bila čitava, recimo, Avala. Znači, pioniri su svojoj otadžbini poklonili celu planinu — a to nije manje nego da su izgradili sami fabriku. Koliko je šuma i livada obigrano da se nabere preko sto kilograma lista i cveta? A koliko tek vrednosti, veće od svih planina i tona spacene pšenice, leže u znanju koje su deca stekla u dodiru sa prirodom. Koliko je tu stvoreno miliona novih vijuga u mozgu. Koliko pojmova raščišćeno. Koliko sklopljeno prijateljstava na ceo život.

Među nagrađenim odredima najbolji primer dobrog rada i takmičenja dao je odred u Melencima, koji i inače spada u najbolje odrede u zemlji. Rad njihove stanice mladih prirodnjaka odvijao se u okviru sekcija za gajenje povrća, voća, cveća, za sabiranje lekovitog bilja, kroz sekcije za gajenje živine, zečeva, golubova i ptica pevačica. U stanici su se vršila i razna posmatranja i optiti. Upoznavalo se sa naučnim radovima poznatih prirodnjaka. Stanica se dopisivala sa upravom Zoološkog vrta u Beogradu, sa kojom je vršila razmenu raznih ptica i životinja, a i sama je stvorila svoj Zoološki vrtić, gde je imala, naprimer, i dva jelena i dve lisice, zatim gmizavaca i ptica. Bilo je odreda koji su gajili pamuk. Odred »Ivo Lola Ribar« iz Nakova odgajio je 45.000 čaura svilene bube. Jedan od oblika radova mladih prirodnjaka bio je i angažovanje u radnim zadrugama, gde su pioniri okopavali kukuruz, pomagali oko vršalica, i radili druge poslove.

Otvaranju sleta je prisustvovao i potpretsednik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ Moša Pijade, ministar poljoprivrede Savezne vlade Mijalko Todorović kao i profesori univerziteta, i kad su se oni u svojim govorima obraćali pionirima sa: »Drugovi i drugarice!« ovde je to imalo svoj puni smisao. Svaki od tih pionira bio je saradnik najviših rukovodilaca u zemlji, bavio se pored učenja i ozbiljnim poslom u državi — sađenjem novih šuma ili spasavanjem krompira od zlatice dakle drug na zajedničkom poslu unapređivanja otadžbine. Sa mesta s koga je govorio Moša Pijade, ili profesor univerziteta Sima Grozdanić, govorili su i pioniri i raspravljali o brizi koju imaju i oni što upravljaju državom.

Posle onoga što doživite na ovom savetovanju sa mnogo više poštovanja čitate reči koje mladi prirodnjaci upute u svojim telegramima drugu Titu vladi ili Narodnoj omladini. Vi znate da će oni svakako ispuniti ovakva obećanja: »Pokret nas mladih prirodnjaka biće još širi, rezultati još bogatiji, pomoć Petogodišnjem planu veća. Još više ćemo učiti. Nauka će nam i u ovom našem poslu pomoći da uspešnije odgajamo poljoprivredne kulture. U stanicama mladih prirodnjaka, uz pomoć nastavnika i stručnjaka, proučavaćemo život prirode, a stečeno znanje primenićemo u našim voćnjacima, njivama, baštama i tako pomagati borbu za veći prinos.« Najzad, kad čovek čuje šta su sve u toku godine radili naši pioniri i sa kakvim uspehom, najednom shvati njihovo slobodno, odrešito držanje. Shvati vedrinu njihovih lica. Shvati otkud ta prirodnost u njihovom opštenju sa odraslima, otkud im vera da će doista biti urađeno ono što reknu da će uraditi. Shvati njihovu bezgraničnu ljubav prema otadžbini i društvu. I bude mu jasno da oni više vole svoju otadžbinu zbog onoga što joj pružaju nego zbog onoga što od nje primaju.

Desanka MAKSIMOVIĆ

POVODOM JEDNOG BIBLIOGRAFSKOG RADA

U 34 broju našeg lista od 5 oktobra 1948 objavljena je recenzija Dušana Berića na knjigu Josipa Badalića »Bibliografija hrvatske dramske i kazališne književnosti« u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Upozorena na to da u nizu zamerki Dušana Berića neke od glavnih nisu opravdane, redakcija našeg lista proverila je navedene podatke. Među zamerkama Dušana Berića, na osnovu kojih je izrekao oštru kritiku tog bibliografskog izdanja, neke su netačne u materijalnom smislu a neke sporne zbog toga što recenzent nije uzeo u obzir objašnjenja koja je autor knjige dao u uvodu o principima priređivanja te bibliografije.

Nije tačna Berićeva tvrdnja da je Badalić u svojoj knjizi ispustio Kostelićevu dramu »Poslednji čin«, jer je ta drama navedena u »Bibliografiji« pod br. 851, i to pod pravim piščevim imenom Huga Sedlačeka. U Kazalu »Bibliografije« upućeno je kod piščevog pseudonima na pravo ime autora. I Marjanovićeva drama »Svagdašnjos«, za koju je Berić tvrdio da se ne nalazi u »Bibliografiji«, navedena je pod br. 880. Netačno je tvrđenje Berićevo da je ispušteno Fotezovo izdanje »Dunda Maroja«, jer je ono navedeno pod br. 1.793 sa svim podacima. Berić navodi da »Bibliografija« ne sadrži Vetranovićevu »Rajsku goru«, međutim ovo delo uvršteno je zajedno s »Abrahamovim posvetilištem« istoga pisca, a jednom i posebno.

Sem ovih materijalno netačnih navoda Berićevih u njegovoj recenziji ima i tvrdnji koje se zasnivaju na njegovoj nepažnji ili na njegovim zahtevima sastavljaču bibliografije, a sastavljač je u uvodu knjige izneo svoje principe pri sastavljanju »Bibliografije«.

Berić je zamerio što u »Bibliografiji« nije spomenuto prvo izdanje »Tirene«, međutim je to izdanje sadržano u prvom izdanju Držićevih dela »Pjesni ljuvene«, koje je u »Bibliografiji« citirano prema Kukuljeviću (pod br. 37). Ostala izdanja »Tirene« zabeležena su bibliografski tačno, pa tako i osporavano četvrto izdanje, koje je samo »verovatno«, jer ga Kukuljević beleži u svojoj »Bibliografiji hrvatskoj«, a dosad nije dokazano da ono nije postojalo.

Berić je u svojoj recenziji prigovorio što »Bibliografija« nije obuhvatila i sve kritičke radove i osvrte na dramska i pozorišna pitanja, međutim u Uvodu »Bibliografije« rečeno je da će se dati samo izbor takvih radova a ne potpuna bibliografija. To isto važi za prigovor što nisu navedeni svi Kolendićevi radovi, od kojih je zabeleženo dvanaest potrebnih za poznavanje originalne hrvatske drame. Sporan je prigovor Berićev što nije pomenut Kolendićev rad o »Aći i Galateji« Džona Palmotića, jer se radi o »maloj baletskoj sceni . . . potpuno u tehnici lirike sredine XVII veka, i to po Ovidiju« kako to sam Kolendić kaže u »Glasniku skopskog naučnog društva«, 1929.

U svojoj recenziji Berić dalje prigovara što nisu uvrštena prevodna izdanja drama Euripidovih, Sofoklovih, Tasovih, Molijerovih i drugih, međutim u Uvodu »Bibliografije« rečeno je da se prevodima iz tuđih književnosti — ma koliko neki od njih imali uticaja na stariju hrvatsku književnost — neće davati paritetno mesto u bibliografskim pregledima originalnog dramskog stvaralaštva, sem nekoliko najznačajnijih prevodnih izdanja u najstarijem periodu hrvatske dramatike, kada su zbog male originalne produkcije prevodi bili značajniji. Neopravdano je recenzentovo tvrđenje da je u »Bibliografiji« nastala zbrka između Dominika i Šimuna Zlatarića.

Otpadaju izvesne zamerke Berićeve što u »Bibliografiji« nisu navedeni neki listovi koji su izlazili u Dalmaciji i neki recenzenti iz tih listova, pošto »Glas Matice dalmatinske« u svoje tri sveske ne sadrži priloge od značaja za pregled hrvatske dramske književnosti, a »Narodni list« i »Novo doba« kao dnevni listovi, nisu morali ući u »Bibliografiju«.

Nije opravdana Berićeva zamerka što »Bibliografija« nije označila autorstvo komedija »Pijero Muzuvijer«, »Beno Poplesija«, »Jerko Škripalo«, »Vučistrah« i »Ljubovnici«, zato što imena pisaca ovih komedija nisu još utvrđena u književnoj nauci, nego se autori samo pretpostavljaju, te se ta dela u bibliografijama navode kao dela nepoznatih dalmatinskih pisaca. U slučaju »Ljubovnika«, koje je »Bibliografija« svrstala u XVI vek po sredi je noviji podatak za koji autor bibliografije nije znao.

Prigovor recenzentu što u »Bibliografiju« nisu ušla neka izdanja provinciskih dramskih pisaca ostaje kao pitanje između Berića i Badalića, koji se obojica bave bibliografijom. Mi u ovom slučaju nećemo ulaziti u razmatranje da li je u »Bibliografiju« trebalo uvrstiti dramske radove srpskih pisaca kao što su Jovan Šarić, Luka Zore, Svetozar Ćorović, Marko Car, Dum Ivan Stojanović, Simo Matavulj, Ivo Ćipiko i drugi, čija je književna delatnost vezana za Hrvatsku. To je pitanje za sebe, koje nema neposredne veze s ovim slučajem koji hoćemo da raščistimo.

Objavljujemo ove rezultate proveravanja zato što treba konstatovati da je recenzija Dušana Berića, bibliotekarskog stručnjaka iz Splita, delimično netačna a delimično sporna, što kritika jedne knjige ne sme biti. Ističemo da je rad na bibliografiji važan, da su dobre bibliografije neophodne za kulturni rad u svim oblastima, da su potpuno tačne i iscrpne bibliografije kod nas retkost, ukoliko ih uopšte ima jer taj rad nailazi na velike teškoće zbog otsustva centralnih biblioteka i sistematski sakupljenog gradiva. Ranije su se bibliografije popravljale i dopunjavale na osnovu kritičkih primedbi (Kukuljević, Novaković i drugi). Smatrali smo da će i Berićeva recenzija tome poslužiti.

NOVI BROJ ČASOPISA »KOMUNIST«

Izašao je iz štampe prvi broj časopisa »Komunist«, organa Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije, u trećoj godini izlaženja. Sadržaj broja: Peti kongres Komunističke partije Jugoslavije i problem teoretskog podizanja partiskih kadrova: Moša Pijade: O petogodišnjici narodne države: Boris Kidrič: Karakter robnonovčanih odnosa u FNRJ: Milovan Đilas: O nacionalnoj istoriji kao vaspitnom predmetu; Vlajko Begović: Naša poljoprivreda i pitanje njenog socijalističkog preobražaja; Moma Marković: Sprovođenje u život Statuta KPJ je neposredan zadatak partiskih organizacija; Veljko Vlahović: O nekim pitanjima morala u radničkom pokretu; Kritika i prikazi: Rodoljub Čolaković: Povodom našeg izdanja »Kapitala«; Boris Ziherl: Povodom izlaženja na srpskohrvatskom Lenjinovog dela »Materijalizam i empiriokriticizam«; M. Piper, M. Goranović, R. Glavinić: Nova etapa razvitka materijalističke biologije.

Književni konkurs za pisce-početnike Vojvodine

Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine i Letopis Matice srpske raspisali su književni konkurs za pesme, pripovetke i eseje, rasprave ili kritike pisaca — početnika iz Vojvodine.

Pesme će se nagraditi: prvom nagradom od 4.000 dinara, drugom od 3.000 i trećom od 2.000 dinara.

Pripovetke: prvom nagradom od 8.000 dinara, drugom od 6.000 i trećom od 4.000 dinara.

Eseji, rasprave ili kritike nagradiće se: prvom nagradom od 8.000 dinara, drugom od 6.000 i trećom od 4.000 dinara.

Svi radovi treba da obrađuju život naših naroda: u prošlosti, sadašnjosti, narodnooslobodilačku borbu, obnovu zemlje i izgradnju socijalizma. Uslov je da pisac učesnik konkursa, nije član Saveza književnika Jugoslavije, da rad dosada nigde nije objavljen i da je pisan na srpsko-hrvatskom književnom jeziku, pošto su konkursi za pisce-početnike Mađare, Rumune i Slovake u Vojvodini objavljeni ranije.

Slovenačka izdanja u 1948 godini

Slovenačka izdavačka preduzeća sačuvala su u prošloj godini podelu rada, koju su izabrala u samom početku u prvim mesecima posle oslobođenja: težište rada Državnog izdavačkog preduzeća Slovenije je izdavanje knjiga i izabranih dela domaćih pesnika i pisaca i izbor svetskih klasika; Slovenački knjižni zavod izdaje najviše domaće novitete, a od dela iz svetske literature pre svega važnija savremena dela. Glavni zadatak Cankarjeve založbe je izdavanje klasika marksizma-lenjinizma, savremene političke literature i značajnijih dela naprednih, naročito sovjetskih autora; publikacije »Omladinske knjige« su namenjene pionirima i omladincima; delatnost ostalih slovenačkih izdavačkih preduzeća imala je ove godine samo sporedniji značaj.

Državno izdavačko preduzeće Slovenije

U prvoj zbirci »Sabrana dela slovenačkih pesnika i pisaca« Državno izdavačko preduzeće Slovenije štampalo je četiri sveske: produžetak Jurčičevih i Gregorčičevih spisa i prvu svesku Levstika i Kersnika. Taj bi rezultat bio jako skroman ako u to ne bi ubrojili i tri knjige Cankarevih pisama koja su izašla u vezi sa 30-godišnjicom Cankareve smrti. Druga zbirka »Svetski klasici« dala je ove godine tri knjige: čuveni roman Šarla de Kostera »Til Ulenšpigel« u novom prevodu, Balzakove »Izgubljene iluzije« i drugu svesku Šekspirovih odabranih dela. U toj svesci je »Mletački trgovac«, komedija »Kako vam drago« i »Julije Cezar«, tri dela u Župančičevom prevodu, i novoj redakciji.

Uporedo sa »Sabranim delima« izlazi i narodno izdanje domaćih klasičnih dela, »Klasje«. U toj zbirci koja je namenjena pre svega omladini, zastupljeni su u ovogodišnjim sveskama Cankar sa »Slugom Jernejom«, Stritar sa »Kritičkim spisima«, šurčič sa »Razbojnicima« i Tavčar sa »Visočkom hronikom«. Za Župančičevu 70-godišnjicu izašao je, pored drugih publikacija, izbor njegovog pesničkog rada u »Klasju«, a u jednoj od poslednjih svezaka u 1948 štampane su »Priče o Lenjinu«.

Od zbirki ovog preduzeća treba pomenuti i Prirodnonaučnu biblioteku. Ona nam je dala ove godine, sem nekih manjih dela, i Melikovu »Jugoslaviju« prvi geografski opis Jugoslavije, koji je izašao posle rata.

Beletristiku zastupa Župančičeva knjiga »Znaš, pesniče, svoj dug?« jubilarno izdanje u vezi sa pesnikovom 70-godišnjicom, prvi deo »Drvene kašike« Juša Kozaka i Andrićeva »Travnička hronika«. Tim knjigama se pridružuje Tarleov »Napoleonov pohod«, »Istorija muzike« koju su napisali V. Ukmar, D. Cvetko i R. Hrovatin; treća sveska »Istorije diplomatije«, i neke druge.

Državno izdavačko preduzeće Slovenije izdaje i veći deo slovenačkih časopisa. U 1948 godini izišlo je 12 brojeva »Novog sveta«, koji je postao redovna mesečna revija i povećao tiraž. Počele su izlaziti i dve manje periodične publikacije »Slavistička revija« i »Istoriski časopis«. Isto preduzeće izdaje i »Slovenačko književno tržište« koje ima pre svega informativni i propagandni cilj.

Slovenački knjižni zavod

izdao je pesničku zbirku Antona Vodnika »Srebrni rog«, a od pripovedačkih dela Potrčevu priču »Svet na Kajžarju« i knjigu novela Maksa Šnuderla. Od starijih izišle su Tavčarove satire »4000«, priče i crtice Ivana Cankara (prilikom 30-godišnjice pesnikove smrti), izabrane novele Milana Puglja, humorske Frana Milčinskog pod naslovom »Cveće i trnje«. Taj niz domaćih dela upotpunjuju i dva jugoslovenska autora: Andrić sa romanom »Most na Drini« i A. Cesarec sa knjigom »Pankrac i njegove žrtve«. Ovamo spada i izbor makedonske poezije, u prevodu najznačajnijih pesnika Slovenije. Sovjetske autore zastupaju Jurezanski sa romanom »Ukroćena reka« i Serafimović sa »Gvozdenom bujicom«. Zapad zastupa Stendal sa svojim »Lucienom Levenom« i napredni danski pisac Martin Andreson Nekse sa romanom »U božjoj zemlji«.

Sem toga Slovenski knjižni zavod štampao je i knjigu Oskara Daviča »Među Markosovim partizanima« i Dedijerov »Dnevnik«.

U »Maloj biblioteci« koju izdaje ovo preduzeće štampana je Kalanova novela »Dete«, niz kraćih novela i priča jugoslovenskih autora Ive Andrića, Branka Ćopića, Miroslava Krleže i bugarskog pisca Elina Pelina. Svetsku literaturu zastupaju Puškin sa »Belkinovim pričama«, Amerikanac Džek London i Francuz Lui Aragon svaki sa po dve novele. Osim umetničkih, susrećemo u »Maloj biblioteci« i nekoliko naučnih dela: Pesisovu raspravu o eksistencijalizmu, tri eseja o francuskoj literaturi i članak Fadejeva o savremenoj sovjetskoj književnosti. U naročitoj zbirci »Biblioteka slovenačkog pozorišta«, pa i izvan nje, izdaje ovo preduzeće i pozorišna dela. Tako je objavilo: Kreftove »Kreature«, Simonovljevo »Rusko pitanje« i Gogoljevu »Ženidbu«.

Širokim krugovima je namenjena narodna zbirka »Prešernova knjižnica« Osim kalendara i nove sveske »Uspomena na partizanske godine« izdane su još tri knjige: roman M. Kranjca »Osovina života«, roman M. Šolohova »Uzorana ledina« i spise A. Polenca »Kako su postala živa bića«.

Još neke zbirke upotpunjuju delatnost ovog preduzeća. »Majstori i uzori« upoznaju nas sa biografijama Hajnea i Černiševskoga, a odgovore na neka aktuelna pitanja sa područja zemljopisa, prirodopisa i tehnike nalazimo u »Naučnoj«, u »Maloj političkoj«, i u »Zdravstvenoj knjižnici«. Neka dela su bila štampana i van zbirki kao zbornik »Vuk Karadžić«, ili Novakova disertacija »Narodna prehrana u Prekomurju«. Treba pomenuti da Slovenski knjižni zavod izdaje i dve periodične publikacije »Ruski žurnal« i mariborski časopis »Nova obzorja«.

Cankareva založba

dala je pre svega relativno dobre prevode onih osnovnih dela marksizma-lenjinizma kojih do sada nismo imali na slovenačkom jeziku. Centralne publikacije Cankareve založbe u 1948 godini jesu: Staljinova »Pitanja lenjinizma«, Engelsov »Anti Diring« i »Položaj radničke klase u Engleskoj«, Marks-Engelsov »Uvod u kritiku političke ekonomije«, biografiju J. V. Staljina i niz kraćih rasprava, koje su izašle u »Maloj knjižnici marksizma-lenjinizma«. Drugo težište rada Cankareve založbe bilo je ove godine izdavanje domaće političke literature i teoretskih dela. Tako je izišla knjiga Peti kongres KPJ. Osim toga izašao je i prvi deo Titove knjige »Izgradnja nove Jugoslavije«, Kardeljevi »Govori na pariskoj konferenciji«, Đilasovi članci iz godine 1941—46 i niz drugih brošura.

Cankareva založba izdala je i mnogo literarnih dela. Tako smo dobili dela Maksima Gorkog — »Makar Čudra«, »Trojica« i novo izdanje »Majke«, dalje Fadjejevljev »Poraz«, »Saputnike« Vere Panove i »Vetar s juga« od Elmara Grina. Među periodične publikacije Cankareve založbe u 1948 spada treća sveska »Komunista« i dva broja organa CK KP Slovenije »Delo« koji sada redovno izlazi.

Omladinska knjiga

izdala je ove godine 58 knjiga i brošura.

U političko-organizacionoj biblioteci izašle su brošure Stepanjanova »Od socijalizma ka komunizmu« i Aljterova »O uzrocima privrednih kriza u kapitalizmu«. Popularna biblioteka izdala je 11 knjiga među kojima 6 originalnih dela. To su dve Slokanove priče o stvaranju novog sveta i staroj pravdi kao i zapisi Katje Špurove o herojima rada, koji rastu kraj naših traktora i u seljačkim zadrugama. U toj knjižici je izašla i prva slovenačka o fotografiji knjiga »Put u fotografiju« koju je napisao Karlo Kocjančić.

U »Cicibanovoj knjižnici« izašao je jedini izvorni tekst priča Adama Milkoviča »Prognanici«, Bevkov »Tonček« i Seliškarov »Mazge«. Za omladinu napisao je Anton Ingolič priču sa omladinske pruge »Put po nasipu« a Kosmač »Partizanske zgode«.

Knjižnica »Mladi putevi« izdala je pesme Vide Brestove i roman Mitje Vošnjaka »Naša velika matura«.

Među najznačajnija dela u izdanjima 1948 spada dokumentarna knjiga koju je napisala naša omladina sama, uspomene na godine oslobodilačke borbe »Sećate li se još, drugovi?« Sem toga Omladinska knjiga izdala je ilustrovane Župančičeve »Zagonetke« i Levstikove dečje pesme, kao i priče Frana Milčinskog. Za 10 dana bio je rasprodan zbornik priča naroda SSSR koji je izišao pod naslovom »Čarobni bunar«. Pri kraju 1948 izašla je u Cicibanovoj knjižnici i zbirka od 72 pesme poznatog Jovana Jovanovića Zmaja, Žil Verneovo »Tajanstveno ostrvo« i Mark Tvenove »Pustolovine Hakleberi Fina«. Prošlogodišnjem izdanju Gajdarove knjige »Timur i njegova četa« sledila je ove godine priča »Komandant snežne tvrđave«.

Omladinska knjiga izdala je Fadjejevljevu »Mladu gardu« u prevodu Jožeta Župančiča, sa opširnom studijom M. Čarnija o piscu. Vladimir Levstik preveo je »Taras Buljbu« od Nikolaja Gogolja i »Beli se usamljeno jedro« od Valentina Katajeva. Obe knjige je ilostrovao i ukusno opremio Riko Debenjak.

Krajem 1948 izašla je i knjiga ruske klasične proze u kojoj su sakupljeni odlomci iz dela 16 ruskih klasika, od Puškina do A. I. Kuprina, koji je umro pre 10 godina. Prvom delu trilogije »Detinjstvo« od M. Gorkoga sledio je u 1948 treći deo »Moji univerziteti«. Preduzeće duguje čitaocima još drugi deo: »Među ljudima«.

Ostala izdavačka preduzeća

Dok se u katalogu poblikacija Mohorjeve družbe pojavljuje samo 8 knjiga među kojima i jedna Ingoličeva i jedna Meškova, dotle je rad Slovenačke Matice u 1948 godini potpuno zamro.

Od slovenačkih izdavačkih preduzeća koja rade izvan naših granica treba pomenuti Gregorčičevo izdavačko preduzeće u Trstu. Boreći se sa mnogim teškoćama ovo preduzeće izdalo je knjigu crtica Borisa Pahora »Moja tršćanska adresa« i »Kalendar Osvobodilne fronte slovenačkog naroda za tršćansku teritoriju« namenjen za ovu godinu 1949.

UREDNICI:
Jovan Popović, Čedomir Minderović i Marijan Jurković

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara,
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa -9060378
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.